

Република Србија
Аутономна Покрајина Војводина
ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА
ЕНЕРГЕТИКУ И МИНЕРАЛНЕ
СИРОВИНЕ НОВИ САД

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФАКУЛТЕТ ТЕХНИЧКИХ НАУКА
НОВИ САД

***ПРЕДЛОГ ЈЕДИНСТВЕНОГ СИСТЕМА УРЕЂЕЊА
СВОЈИНЕ НАД ДИСТРИБУТИВНИМ ГАСНИМ
МРЕЖАМА НА ТЕРИТОРИЈИ
АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ***

Нови Сад, мај 2011. године

УГОВОР

О ИЗРАДИ СТУДИЈЕ ПОД НАЗИВОМ

„ПРЕДЛОГ ЈЕДИНСТВЕНОГ СИСТЕМА

УРЕЂЕЊА СВОЈИНЕ НАД ДИСТРИБУТИВНИМ ГАСНИМ

МРЕЖАМА

НА ТЕРИТОРИЈИ АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ“

Извршилац

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФАКУЛТЕТ ТЕХНИЧКИХ
НАУКА НОВИ САД

Декан

Проф др Илија Ћосић, с.р.

Наручилац

ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ
ЗА ЕНЕРГЕТИКУ И МИНЕРАЛНЕ
СИРОВИНЕ

Покрајински секретар

Радослав Стриковић, с.р.

САДРЖАЈ

ПРВИ ДЕО СТУДИЈЕ – ПРОБЛЕМ И РЕШЕЊЕ

1	УВОД	1
2	ГАСИФИКАЦИЈА У ВОЈВОДИНИ	2
2.1	ПОТРЕБЕ И ПОГОДНОСТИ	2
2.2	УЛОГА ОПШТИНЕ И ДИСТРИБУТЕРА	3
2.3	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	3
2.4	СВОЈИНА ИНВЕСТИЦИЈЕ	5
2.5	КАРАКТЕРИСТИКЕ НЕКИХ УГОВОРА	7
2.6	КРАТАК РЕЗИМЕ	10
2.7	НЕКЕ ИНИЦИЈАТИВЕ ДИСТРИБУТЕРА	11
3	ОРГАНИЗАЦИОНО И ТЕХНИЧКО -ТЕХНОЛОШКО СТАЊЕ ДИСТРИБУТИВНОХ СИСТЕМА ПРИРОДНОГ ГАСА У ВОЈВОДИНИ	12
3.1	ОРГАНИЗАЦИЈА ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА	12
3.1.1	Стање у ЈП „Србијагас“ за 2010. годину	13
3.1.2	Подручје Војводине	14
3.1.3	Подаци о дистрбуцијама природног гаса за стање на дан 31.12.2010. године, у Војводини	16
3.1.4	Просечна дужина гасовода по прикључку	17
3.2	НЕКИ ПРИМЕРИ ДИСТРИБУТЕРА	18
3.2.1	„Гас- Феромонт“ Стара Пазова	18
3.2.2	Јавно предузеће Инђија	19
3.2.3	Јавно предузеће „Гас-Рума“	20
3.3	ГЛОБАЛНИ ПРЕДРАЧУН ВРЕДНОСТИ НЕПРЕУЗЕТЕ ИМОВИНЕ	21
3.4	ИЗНОС НЕОБРАЧУНАТЕ АМОРТИЗАЦИЈЕ	23
3.5	ОСВРТ НА ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКО СТАЊЕ ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА	25
4	ЗАКОНСКЕ ОСНОВЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА ГАСИФИКАЦИЈЕ У ВОЈВОДИНИ	27
4.1	ЗАКОН О ЕНЕРГЕТИЦИ	27
4.2	ЗАКОН О ЈАВНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА И ОБАВЉАЊУ ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА	30
4.3	ЗАКОН О ПРИВРЕДНИМ ДРУШТВИМА	30
4.4	ЗАКОН О РАЧУНОВОДСТВУ И РЕВИЗИЈИ	30
5	НОРМАТИВНО УРЕЂИВАЊЕ ТЕХНИЧКИХ И ЕКОНОМСКИХ УСЛОВА ПОСЛОВАЊА ДИСТРИБУТЕРА ПРИРОДНОГ ГАСА	32
5.1	ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ	32
5.2	ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ДИСТРИБУТЕРА	34

5.3	ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ	38
5.4	АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО.....	38
5.5	ДРУШТВЕНО ПРЕДУЗЕЋЕ	40
5.6	УСТУПАЊЕ КАПИТАЛА ПО ОСНОВУ РАДНОГ СТАЖА.....	40
6	ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕДЛОЗИ	42
6.1	ЗАКЉУЧЦИ О СТАЉУ	42
6.2	ПРЕДЛОЗИ.....	44
6.3	ПРИВИД ПРИСВАЈАЊА	46

ДРУГИ ДЕО СТУДИЈЕ – ОДНОСИ У БУДУЋНОСТИ

ПРЕДЛОГ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И УРЕЂИВАЊА ОДНОСА У БУДУЋОЈ ИЗГРАДЊИ ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА ПРИРОДНОГ ГАСА

1	ОСВРТ НА СТАЉЕ	50
2	ТЕХНИЧКА РЕШЕЊА.....	51
3	ОРГАНИЗОВАЊЕ ДИСТРИБУТЕРА	53
4	УРЕЂИВАЊЕ ЕКОНОМСКО-ПРАВНИХ ОДНОСА.....	53
5	КРАТАК РЕЗИМЕ.....	56

ТРЕЋИ ДЕО СТУДИЈЕ – ПОМОЋ ДИСТРИБУТЕРИМА

1	ПРЕДМЕТ И НАЧИН СТРУЧНЕ ПОМОЋИ.....	58
2	ДОСАДАШЊА АКТИВНОСТ ДИСТРИБУТЕРА	58
3	ПОСЛОВИ И ПОСТУПЦИ ДИСТРИБУТЕРА	59
3.1	ПОПИС ПРЕДМЕТА СИСТЕМА	59
3.2	УТВРЂИВАЊЕ ВРЕДНОСТИ	59
3.3	КЊИЖЕЊЕ ИМОВИНЕ.....	60
3.4	УРЕЂЕЊЕ ОПШТИМ АКТОМ.....	61
3.5	ПОРЕСКИ ТРЕТМАН ПРЕУЗИМАЊА СИСТЕМА.....	62
3.6	УСКЛАЂИВАЊЕ У РЕГИСТРУ.....	62

МЕТОДОЛОГИЈА ЗА УТВРЂИВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА -ПРИРОДНОГ ГАСА

1	ПОТРЕБА УТВРЂИВАЊА ВРЕДНОСТИ.....	63
2	ЗАКОНСКЕ ОСНОВЕ РЕВАЛОРИЗАЦИЈЕ.....	64
3	ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ МЕТОДОЛОГИЈЕ.....	65

ПРВИ ДЕО СТУДИЈЕ – ПРОБЛЕМ И РЕШЕЊЕ

1 УВОД

Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине, у Новом Саду, оценио је потребу и корисност да се изузетно значајна сарадња више учесника у гасификацији Војводине уреди као део привредних инвестиција у финансирању и функцији и отклоне неки уочени проблеми економско-правне природе.

У протеклих 20 година „Нафтагас“, касније „ГАС“, односно сада ЈП „Србијагас“, је снажно подржавао гасификацију насеља у Војводини, па је у том циљу ширио мрежу магистралних гасовода са МРС, од којих почиње дистрибутивна гасоводна мрежа на коју се укључују корисници као купци природног гаса.

Како је инвестирање зависило од обезбеђења финансијских средстава, од стране купаца гаса (домаћинстава, привредника и других организација), није било могуће да се цео систем гасификације планира и гради по утврђеној временској динамици. У тим условима, градња је почињала у насељима у којима су се будући купци природног гаса споразумели да изврше уплате за ту заједничку инвестицију. У приступу инвестирању решавани су основни проблеми у сарадњи са ЈП „Србијагасом“, месним заједницама и општинама, али је у највећем броју таквих инвестиција остало нерешено питање својине имовине и капитала, које је настало из услова „самофинансирања“ тако крупне инвестиције.

Да би се отклонили уочени проблеми, у складу са важећим прописима и реалним потребама, Секретаријат је поверио израду ове студије Факултету техничких наука у Новом Саду, са задатком да прикаже глобално стање гасификације на подручју Војводине и предложи начин уређивања имовинско правних односа између дистрибутера и уплатиоца – купаца гаса; да предложи методологију и начин утврђивања вредности имовине и капитала; начин укључивања те имовине у основна средства дистрибутера; питање својине капитала и решење других проблема по том основу. Уговором је предвиђено да студија садржи и будуће јединствене поступке уплате и укључивања купаца природног гаса, што је на целом подручју још у току, као и начин помоћи дистрибутерима да се ово стање уреди што рационалније и на релативно јединствени начин, у складу са Законом о енергетици и другим прописима.

Договорено је да ће Факултет техничких наука приликом израде студије контактирати Агенцију за енергетику РС, ЈП „Србијагас“, неке дистрибутере гаса и њихова удружења.

2 ГАСИФИКАЦИЈА У ВОЈВОДИНИ

Гасификација на подручју Војводине настала је више спонтано него плански из разлога што је инвестирање зависило од одлуке домаћинстава у појединим местима, као будућих купаца гаса, о удруживању средстава за финансирање тако релативно крупне заједничке инвестиције у насељу. Центар сарадње најчешће је била месна заједница или општина, а одлука је увек зависила од опредељења домаћинстава као најмасовнијих потрошача природног гаса.

У напорима за што рационалније и конфорније обезбеђивање топлотне енергије, у неким градовима су изграђене топлане за загревање густо насељених центара. За шири део града и за сва остала насеља тражено је што економичније решење у избору енергије, уз поступно замењивање угља и дрва коришћењем природног гаса. Релативно масовно коришћење електричне енергије за загревање просторија постало је скупо, а традиционални начин коришћења неких биљних нуспроизвода је у највећем броју насеља напуштени из више разлога, а нарочито због престанка гајења кудеље и све мање могућности набавке љуске од сунцокрета и других нуспродуката. „Нафтагас“ је, одмах на почетку експлоатације природног гаса на подручју Баната, нудио као могућност да се гради гасовосна мрежа за широку потрошњу и за привредне објекте. На пример, у току 1963. године изграђен је гасовод од Елемира до Фабрике цемента у Беочину, из кога је одвојен дистрибутивни гасовод за део домаћинстава Сремске Каменице. Сличних почетака било је у Вршцу и неким местима Баната, што је служило као пример за решавање коришћења природног гаса ради конверзије других енергетских извора.

2.1 ПОТРЕБЕ И ПОГОДНОСТИ

Потребе за огревом у Војводини су историјска категорија из разлога што је Војводина северно подручје са оштрим и дужим зимским периодима. Осим одавно напуштеног рудника у Врднику и знатно касније откривеним угљем у мочварном делу Ковина, Војводина нема угаљ, а огревним дрветом је снабдевана скоро искључиво из других крајева, јер меке лишћаре не могу подмирити потребе у огреву. У тим условима, и поред задржавања стоваришта угља и дрвета који се довозе из релативно удаљених подручја, реално је очекивање да се сви корисници енергије усмере на електроенергију и деривате нафте односно на природни гас.

Погодности за гасификацију су вишеструке. Прво, што је природни гас у годинама увођења био довољан из домаћих извора, практично из поља „Нафтагаса“. Друго, што се изградња гасовода у Војводини могла и даље може остварвати на равном терену без минирања и без већих других

сметњи на локацијама. Релативно густа насеља са урбанизацијом, такорећи кућа до куће, чинила је систем релативно рационалним јер се у истој улици на дистрибутивни гасовод може укључити релативно већи број домаћинства, као купаца гаса.

Када се у насељу договоре да уведу природни гас, лакше се решава и питање трасе гасовода, отклањање техничких и других сметњи у избору детаља изградње гасовода до сваког потрошача. На пример, у великом броју насеља од дистрибутивног гасовода до укључења кућне инсталације дужина је око 10 до 15 метара.

2.2 УЛОГА ОПШТИНЕ И ДИСТРИБУТЕРА

Општине су подстицале увођење гасификације тако што су биле центри договарања насеља, односно градова, за пројектовање, предрачуна и локалне уговоре о уплати будућих купаца дистрибутивне гасоводне мреже. Општине су, у највећем броју случајева, и оснивачи дистрибутера природног гаса, којима су обезбедили услове за почетак рада и уложиле оснивачки капитал. У неким општинама дистрибутери су основани као јавна предузећа, односно као део постојећих јавних комуналних предузећа која обављају и друге комуналне делатности. Битно је да су ти основани правни субјекти, у сарадњи са општинама и ЈП „Србијагасом“ и Агенцијом за енергетику, обезбеђивали техничке и кадровске услове за добијање лиценце за обављање делатности дистрибуције природног гаса и управљања системом тог дела гасификације. У највећем броју општина обједињена је функција дистрибутера и оператора делатности дистрибуције и управљања системом снабдевања потрошача природним гасом.

У таквим условима сарадње грађана, као уплатиоца и будућих купаца природног гаса, општина, ЈП „Србијагас“ и дистрибутера (који су најчешће основани за подручје општине), настала је садашња организација гасификације у Војводини коју чине 24 учесника.

2.3 ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

„Нафтагас“, односно ЈП „Србијагас“ је инвеститор у изградњи магистралне мреже, која чини транспортни део гаса, са МРС, али није било извора да се паралелно финансира масовна изградња детаљне гасоводне мреже са локалним МРС и мерним уређајима, као техничким условима за прикључење купаца гаса за домаћинства и друге потрошаче. За такво инвестирање у детаљну дистрибутивну мрежу активирано је финансирање из честе навике у Војводини да се финансијска средства

обезбеђују и средствима грађана у виду самодоприноса, у овом случају самофинансирања.

Због значајног питања својине дистрибутивне мреже природног гаса, приказаћемо неке карактеристике самодоприноса, као начина заједничког солидарног финансирања потреба грађана, које је трајало око 30 година, понегде и сада.

Крајем 1946. године, у великим напорима за обнову земље, уведени су први самодоприноси. Скуп (тада збор) грађана, договор и потврда од стране за то надлежног органа власти, договор грађана претворило је у обавезу по којој се солидарно финансира и остварује одређена инвестиција, најчешће по критеријуму прихода учесника. На пример, уређивање улица, увођење и ширење електричне мреже, уређивање насеља, локалне мелиорације, оправка школа, здравствених установа, локално шумљавање, а касније и развођење телефонске мреже, било је предмет финансирања из самодоприноса.

Самодопринос је био у новцу али и у раду, занатским, превозним и другим услугама и слично. По критеријуму обавеза према приходима, такво финансирање имало је неке елементе „правичности“ и солидарности грађана.

У тим годинама интензивног коришћења самодоприноса у свим местима Војводине, приступило се отклањању два крупна проблема – влаге и прашине. Скоро нигде осим градских центара није било асфалтираних површина ни улица ни тротоара. Тако је зими била велика влага и тежак пролаз улицама, а лети прашина због које су стално држани затворени прозори. Може се слободно рећи да је највећи део уређења улица и тротоара урађен из самодоприноса тако да је учешћем грађана у финансирању, глобално и детаљно измењена еколошка структура на читавом подручју Војводине у делу отклањања влаге и прашине. Без тог решења не би била могућа моторизација насеља у ширем смислу те речи.

О имовинско правним односима финансирања из самодоприноса биће дат осврт у следећој тачки овог дела студије.

Учешће у финансирању гасификације организовано је, такође, на основу сагласности уплатиоца, са елементима солидарности, јер су у истом насељу извршене уплате у истом износу за све прикључке домаћинства негде до даљине око 10 до 15 метара од дистрибутивне мреже до мерног уређаја као места прикључка домаћинства. Без обзира што су разлике уплата различите по местима, висине уплате исте су по домаћинствима у истом месту. Изузетно, ако је домаћинство удаљеније од одређене дужине прикључка или је потребно да се уклоне неке сметње за довођење прикључка до купца гаса вршена је доплата. Ипак је то све било солидарно у истом месту.

За прикључак других купаца гаса, као што су привредне организације, школе, здравство, државне установе и други, урађени су

одговарајући предрачуни и са тим купцима су урађени посебни уговори о плаћању прикључка на дистрибутивну мрежу.

Један део домаћинстава и неки други могући потрошачи нису се одмах укључили и нису извршили уплату, али је у свим местима гасификације настављено укључивање и тих потрошача по истим условима који су важили за иницијалне уплатиоце. То траје и сада скоро у свим насељима и очекује се да ће трајати и даље како за постојеће тако и за будуће објекте и кориснике.

2.4 СВОЈИНА ИНВЕСТИЦИЈЕ

У времену самодприноса, као начина заједничког финансирања грађана, у ширем смислу, није се појављивало питање својине из разлога што је инвестиција задовољавала сврху улагања, а за њено коришћење, управљање, одржавање и све друго наступали су субјекти у чији је делокруг спадала таква инвестиција. На пример, уређена улица, тротоар, зеленило и слично, преузимала је за то надлежна комунална служба. Мрежа електрификације припадала је електродистрибуцији, која је извршила технички пријем и преузимање мреже. На тај начин извршеним уплатама грађана остварен је заједнички циљ, а инвестиција добила функцијалног и својинског титулара.

Док је за објекте из самодприноса постојао титулар, као „природни“ наследник, у гасификацији су се испољиле следеће карактеристике:

1. из средстава уплате будућих купаца гаса финансирана је изградња дистрибутивног система природног гаса, коју, у складу са чланом 129. Закона о енергетици („Сл.гласник РС“, број 84/04), чине:

- а) мрежа цевовода;
- б) други енергетски објекти (МРС и други);
- в) телекомуникациона, информациона и друга инфраструктура, неопходна за коришћење дистрибутивне мреже природног гаса и
- г) мерни уређаји, као место прикључка купца гаса, за радни притисак до 6 изузетно до 16 бара;

2. оснивачки улози, најчешће уложени од стране општине као оснивача дистрибутера, укњижени су као имовина дистрибутера одређене правне форме, а капитал својина оснивача, ако је то општина, капитал је у државној својини;

3. инвестиције у дистрибутивну мрежу које су уплатиле привредне и друге организације за право сопственог прикључка, евидентирани су код дистрибутера, односно другог лица које располаже уплатама, као и уплате домаћинстава. Има примера да су нека предузећа или установе изградиле

део сопственог прикључка и воде га у својим основним средствима, а са дистрибутером уредили односе по том питању;

4. дистрибутивни гасоводни систем грађен у организацији ЈП „Србијагаса“, односно раније „Нафтагаса“, књижен је као имовина ЈП „Србијагаса“ и као противвредност увећан његов капитал, што је у складу са важећим прописима;

5. после изградње дистрибутивног система природног гаса у мери која омогућује почетак прикључивања купаца, дистрибутер преузима мрежу у техничком смислу, испуњава основне услове из Закона о енергетици (члан 115., 118. и други), када се појављује више питања по основу својине имовине и капитала, као што су:

1) изграђен је дистрибутивни систем природног гаса, у одређеном насељу сарадњом општине као оснивача дистрибутера, грађана као уплатиоца и будућих корисника гаса и уређени будући односи на основу закључених уговора о праву прикључка и о куповини гаса;

2) за изграђени дистрибутивни систем гасификације, у већини насеља, једини извор средстава била је уплата будућих купаца гаса;

3) из поменутих средстава од уплате купаца, финансирана је изградња свих предмета као елемената дистрибутивног система и пратећих објеката, са мерним уређајима. Практично, финансирана је изградња система дистрибуције у складу са чланом 129. Закона о енергетици. Треба истаћи да не би било могуће остваривати право прикључка, ако не би била изграђена укупна структура дистрибутивног система;

4) дистрибутер је, у својству продавца природног гаса непосредно потрошачу, и у својству оператора система, прихватио све обавезе коришћења система који му служи за продају природног гаса, и то за купце који су извршили уплату за већ остварену инвестицију, као и за купце који се буду накнадно укључили, уз услове који важе од почетка остварења ове инвестиције;

5) дистрибутер је, у вршењу своје законом уређене функције коришћења, одржавања и уредности испорука гаса, у највећем броју случајева у целости уредно и одговорно урадио свој део посла;

6) као што је инвестиција остварена заједничким активностима и средствима из уплате купаца, тако је, може се рећи колективно на ширем простору, изостала примена основних принципа инвестиције, и то:

(1) објекти дистрибутивног система природног гаса, нису књижени код дистрибутера (осим ЈП „Србијагаса“ и неких изузетака) као вредност имовине и капитала;

(2) у времену коришћења дистрибутивног система није вршено осигурање од ризика, како ризика за систем тако ни ризика од система, премда је Законом о енергетици предвиђена таква обавеза;

(3) није вршен обрачун амортизације, из чега су настале следеће последице:

- а) амортизација, као трошак пословања дистрибутера у делу снабдевања купаца гасом, није укључивана у цену гаса;
- б) нису остварена средства амортизације, као извор финансирања обнављања гасоводне мреже у смислу њене просте и делимично проширене репродукције;
- в) у времену коришћења система, није вршена његова ревалоризација у складу са Законом о рачуноводству и ревизији и Међународним рачуноводственим стандардима;
- г) неповратно су изгубљене вредности ефеката обрачунавања амортизације и ревалоризације;
- д) у међувремену је настала разлика у економији пословања дистрибутера који су укњижили имовину и капитал, обрачунавали амортизацију као трошак и оних дистрибутера који нису обрачунавали амортизацију;
- ђ) у примени одредаба из члана 54. и 176. Закона о енергетици, ко је преузео мерне уређаје, без накнаде или на други начин, преузео је тај део опреме као своја основна средства на коју обрачунава амортизацију и ревалоризацију. Ко није преузео мерне уређаје, по правилу, није преузео ни обавезу да одржава, баждари и замењује мерне уређаје, већ све то остаје на терет купца природног гаса. Из података се види да је релативно велики број мерних уређаја (као место прикључка) још увек непреузет од стране дистрибутера.

(4) што је посебно значајно, дистрибутивни систем гаса се користи, одржава, понегде и обнавља од стране дистрибутера, тако да је у том делу најзначајнија функција остварена.

2.5 КАРАКТЕРИСТИКЕ НЕКИХ УГОВОРА

Приликом разматрања проблема својине имовине и капитала, може бити корисно да се дају краћи осврти на неке уговоре који су закључивани између организатора гасификације и будућег купца гаса као уплатиоца средстава за инвестицију. На пример, Месна заједница Нова Пазова, била је центар сарадње будућих купаца гаса, док се не оснује дистрибутер, па је закључила типске уговоре са будућим корисницима гаса. По уговору број 136 из фебруара 2004. године предвиђено је да је удружилац средстава сагласан да, са МЗ Нова Пазова, бесповратно удружи своја динарска средства у висини од 750 евра, у динарској противвредности на име изградње кућног прикључка на месну гасоводну мрежу насеља Нова Пазова. Предвиђено је да се уплата изврши у кратком року на број за то отвореног рачуна Месне заједнице.

У уговору се МЗ Нова Пазова обавезује да ће обезбедити, преко дистрибутера природног гаса за насеље Нова Пазова, изградњу кућног

прикључка на месну гасоводну мрежу удружиоца средстава, тако што ће извршити све машинске радове на полагању цеви од уличне гасоводне мреже до места локације мерно регулационог сета, али не дуже од 15 метара заједно са местом прикључка (мерним уређајем). Евентуалну разлику у дужини цеви преко 15 метара, и укључење евентуално других објеката биће посебно плаћено по предрачуну заједно са удружиоцем средстава. Поред тога, уговором је предвиђено и да ће удружилац средстава припремити локацију за постављање цеви од дистрибутивног гасовода до места прикључка, затрпавање, уклањање ако има техничких сметњи и слично, као посебан рад или трошак удружиоца средстава, као и да је утврђена цена нето као основица за плаћане пореза и других трошкова од стране удружиоца.

Нигде у уговору није поменута својина инвестиције ни својина капитала, што је по завршетку инвестиције остало нерешено и био основни разлог да се та имаовина не књижи код дистрибутера као његова нити да се утврди својина капитала.

У другом уговору закљученом такође између месне заједнице и наручиоца изградње прикључка за гасоводну мрежу, из 2004. године уговорено је да ће месна заједница, преко дистрибутера гаса обезбедити право прикључења и прикључење на дистрибутивну гасоводну мрежу у месту, у одређеном року, под условом да наручилац (као будући купац гаса) изврши уплату на одређени рачун, у износу од 45.000 динара. Уговором је предвиђено да наручилац (домаћинство) стиче право да своју кућну инсталацију прикључи на дистрибутивну мрежу, за чега ће месна заједница, као уговорна страна, дати налог дистрибутеру природног гаса. И овде је Уговором предвиђено да порез и друге дажбине сноси купац гаса, као и земљане радове за прикључак и „радове иза бројила“, који нису предмет овог уговора. То практично значи да је у цени прикључка цевовод од дистрибутивног гасовода до места прикључка и мерни уређај као прикључак. Сви други трошкови су обавеза купца.

Трећи пример уговора је број 1529, из новембра 2005. године, који гласи: „Уговор о прикључењу на гасну дистрибутивну мрежу“. Цена прикључка је нето 893 евра по домаћинству која обухвата трошкове за изградњу кућног гасног прикључка до 10 метара дужине од регулационе линије катастарске парцеле до КМРС кроз зелени појас дворишта тарифног купца; испоруку кућног мерно-регулационог сета (КМРС) величине Г-4 за потрошњу до 6См³/час и израду пројекта унутрашње гасне инсталације.

У члану 9. Уговора пише: „Уговорне стране утврђују да је изграђена гасна дистрибутивна мрежа широке потрошње, кућни гасни прикључак и кућни мерно-регулациони сет у трајном власништву енергетског субјекта, који са њом, као основним средством, управља с обавезом оправке и одржавања исте у функционалном стању о свом

трошку, с тим да тарифни купац има право трајног коришћења гасног прикључка. У случају смрти или промене власника објекта, обавезе из овог Уговора се преносе на наследника, односно новог власника са обавезом потписивања анекса овог Уговора“.

Овде је уређена својина инвестиције као имовине, али није уређено питање својине капитала, због чега није уређена књиговодствена евиденција као основа за обрачунавање амортизације.

Као пример плански уређене гасификације места може се поменути Месна заједница Батајница. После договора будућих корисника гаса, на подручју МЗ Батајница, закључени су типски уговори са свим домаћинствима, а посебни уговори са осталим корисницима природног гаса. На основу пројекта и предрачуна утврђена је солидарна уплата свих домаћинстава са прикључком до 12 метара дужине, у износу од динарске противвредности 990 евра, уз обавезу домаћинства да посебно подмири порез и друге обавезе по инвестицији. Урађен је предрачун за остале кориснике на основу са њима усаглашених услова за утврђивање цене за прикључак. Уговором је утврђено да се износ уплате купаца може користити искључиво за финансирање пројектоване дистрибутивне мреже коју чине челичне и полиетиленске цеви, две МРС и пратећи трошкови са монтажом мерног уређаја као места прикључка купца гаса.

Ово је све било могуће урадити у 2008. години, на основу већ стечених искустава гасификације у другим местима с тим да је дистрибутер одмах књижио инвестицију као своју имовину и увећао капитал својих оснивача. То је омогућило да се обрачунава амортизација и све друго остварује по прописима и начелима за основна средства у привреди.

Као различитост у приступу гасификацији, можемо поменути и гасификацију у Бечеју, која је иницијално извршена у времену од 2003. до 2005. године, а ширење мреже и укључвање купаца траје и сада. Средства за основну гасоводну мрежу обезбедили су „Нис-Гас“ (ЈП „Србијагас“) и Градска топлана, а уговоре са купцима гаса закључује основано предузеће за дистрибуцију гаса.

У току је гасификација Куле, Оцака и околних насеља у организацији ЈП „Србијагаса“, при чему су одмах уређени и сви односи који одговарају таквој инвестицији.

2.6 КРАТАК РЕЗИМЕ

Када се све изложено има у виду, може се закључити да је основа проблема у одређивању својине имовине и капитала и уређивање односа по том основу. Купци гаса су уложили одређени износ средстава из којих је финансирана изградња локалног дистрибутивног система природног гаса са свим објектима, прикључцима и другим елементима који омогућују да уплатиоци (купци гаса) прикључе свој кућни систем и користе природни гас.

Да би купци гаса, као уплатиоци за ту инвестицију, остварили право прикључења на дистрибутивну гасоводну мрежу, било је неизбежно да се финансира и изгради све што је за то потребно. Није познато да је из тих средстава инвестирано било шта што не чини дистрибутивни систем као технички услов да купац остварује права коришћења прикључка.

Са гледишта имовинско правних и облигационих односа циљ улагања је остварен, али уговорима ни другим актима није уређен однос својине. То је правна сметња да се код дистрибутера укњижи вредност инвестиције као њиховог основног средства.

То све указује да треба да се на јединствен начин за подручје Војводине уреди како да се од стране дистрибутера преузме целокупна дистрибутивна гасоводна мрежа, као систем у коришћењу, како би се могли остваривати права и обавезе дистрибутера утврђени законом и истовремено обезбедити дугорочни интереси купаца гаса на основу извршене иницијалне уплате за прикључак, као право да своју кућну инсталацију прикључе на гасовод са правом коришћења без временског ограничења. Интерес купца гаса као уплатиоца, јесте да дистрибутер преузме све инвестиције осим кућне инсталације, у томе што дистрибутер преузима сва даља улагања за коришћење, одржавање и обнављање дистрибутивног система укључиво и трошкове за замену мерних уређаја после њихове амортизације. Купац гаса се ослобађа било какве обавезе осим да уредно извршава уговорне односе по основу куповине гаса. Истовремено има право да по својој оцени и потреби захтева да му стручњаци дистрибутера прегледају исправност његове кућне инсталације уз релативно малу накнаду.

Било какво друкчије решење, на пример, проглашење уплатиоца за власника капитала, у датим условима такве бројности и различитости цена за прикључење по местима, као и начина остваривања права по основу својине капитала, купцима не би обезбедило никаква реална права ни користи, о чему ће бити више у наставку.

2.7 НЕКЕ ИНИЦИЈАТИВЕ ДИСТРИБУТЕРА

Дистрибутери, који су истовремено већином и оператори, већ годинама истичу проблем неуређене својине имовине и капитала дистрибутивног система и последице по том основу. На њихов захтев, Секретаријат за енергетику АПВ је 27.09.2005. године организовао шире саветовање у згради Скупштине АПВ. Саветовању су присуствовали дистрибутери, општине, представници „НИС“-а, Факултета техничких наука и нека друга лица заинтересована за гасификацију. После вишечасовног разматрања проблема, донети су закључци да се од стране надлежних органа уреди начин евидентирања тада већ велике вредности инвестиције која чини имовину и капитал.

Очекујући коначно решење у виду допуне прописа или неког другог акта (препоруке, мишљења и слично), како да се уреди питање гасификације, више дистрибутера је организовало процену од стране овлашћених процењивача. На пример, ФТН, као овлашћени процењивач, извршио је процену на подручју дистрибутера Стара Пазова, Кикинда, Зрењанин, Бечеј, Житиште, Сомбор, Рума и других.

Како није уследило решење од стране државних органа, све је остало без књижења имовине, осим неких дистрибутера који су ипак извршили књижење, а капитал прикључили оснивачком капиталу.

Овакво стање, као инвестиција велике вредности и изузетне корисности, јесте разлог израде ове студије са предлогом решења у неколико варијанти, у складу са важећим законским прописима.

3 ОРГАНИЗАЦИОНО И ТЕХНИЧКО -ТЕХНОЛОШКО СТАЊЕ ДИСТРИБУТИВНОХ СИСТЕМА ПРИРОДНОГ ГАСА У ВОЈВОДИНИ

Приказ организационог и техничко-технолошког стања дистрибутивног система природног гаса у Војводини (у даљем тексту: дистрибутивни систем), урађен је у сарадњи и на основу података Агенције за енергетику Републике Србије, Јавног предузећа „Србијагас“, једног броја дистрибутера природног гаса и њихових удружења.

Како ЈП „Србијагас“, са седиштем фирме у Новом Саду, врши делатност дистрибуције гаса на целом подручју Републике Србије, за приказ стања у Војводини коришћени су подаци који се односе само за подручје Војводине.

Стање, по основним елементима, урађено за 2010. годину, уз напомену да се стање мења у времену прикључивањем нових купаца гаса и повременим преузимањем мерних уређаја у складу са чланом 176. Закона о енергетици.

Из практичних разлога, прво се даје преглед организационог система.

3.1 ОРГАНИЗАЦИЈА ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА

Дистрибутивни систем природног гаса на подручју Војводине организиован је у 24 енергетска субјекта, који обављају делатност дистрибутера и делатност оператора, у складу са чланом 32. Закона о енергетици.

ЈП „Србијагас“ обавља дистрибуцију природног гаса у 62 места (насеља), са 42.320 прикључених домаћинстава и 2.425 осталих корисника природног гаса, од којих су релативно велики потрошачи из хемијске индустрије, топлификације и други.

За обављање делатности дистрибуције природног гаса у око 120 места у Војводини у којима је изграђен дистрибутивни систем, организоване су 23 енергетска субјекта, углавном у седишту општина, које су у већини и њихови оснивачи.

Због чињенице да је ЈП „Србијагас“, са седиштем на подручју Војводине, дају се подаци за укупно подручје и посебно за Војводину.

3.1.1 Стање у ЈП „Србијагас“ за 2010. годину

Р.број	Елементи	Укупно	Од тога у Војводини	
			количина	у %
1.	Дистрибутивни гасовод у метрима	5.541.455	3.085.598	55,7
2.	Број прикључака: Укупно	80.639	44.745	55,5
	Домаћинства	76.589	42.320	55,3
	Остали	4.050	2.425	59,9
3.	Испорука гаса у Нм ³ : Укупно	1.044.795.889	405.759.564	38,8
	Домаћинства	79.880.519	29.405.752	36,8
	Остали	964.915.370	376.353.812	39,0
4.	Број мерних уређаја (прикључака)	80.639	44.745	55,5
	Није преузето по члану 176. Закона	6.726	6.726	100,0

Мерни уређаји које није преузео ЈП „Србијагас“, 6.726 комада, налазе се у 11 насеља и то: Качараево, Глогољ, Јабука, Банатски Брестовац, Банатско Ново Село, Долово, Панчево – насеље Караула, Избиште, Иђош, Сајан, Банатска Топола. У тим насељима Србијагас је преузео снабдеване купаца гасом, а још није извршено преузимање система дистрибуције са мерним уређајима као прикључцима.

На подручјима које снабдева ЈП „Србијагас“, примењује се јединствена цена прикључка купаца из групе домаћинстава, која садржи трошкове прикључка од дистрибутивне мреже до места укључења инсталације купца гаса.

Целокупан дистрибутивни систем, осим гасификације 11 поменутих насеља, ЈП „Србијагас“ води као своја основна средства, у складу са чланом 54. Закона о енергетици. Од 62 насеља које гасом снабдева Србијагас, једино поменутих 11 насеља још нема титулара својине. За дистрибутивни систем, који чине основна средства ЈП „Србијагас“, противвредност је капитал у својини капитала ЈП „Србијагас“ као енергетског субјекта (углавном капитал у државној својини).

3.1.2 Подручје Војводине

Према подацима Агенције за енергетику РС, крајем 2010. године делатност дистрибуције природног гаса на подручју Војводине остварују 24 енергетска правна субјекта следеће организационе структуре:

		Предузеће	Прикључци
1.	јавна и јавно- комунална предузећа	16	103.601
2.	друштвена предузећа	3	75.107
3.	акционарска друштва	3	26.624
4.	друштво са ограниченом одговорношћу	2	3.180
	Укупно:	24	202.512

Од приказаних 103.601 прикључака у јавним предузећима, ЈП „Србијагас“ учествује са 44.745, а осталих 15 ЈП и ЈПК 58.856 прикључака.

Да би се стање на подручју Војводине приказало што прегледније, урађен је табеларни преглед за укупно стање, за учешће ЈП „Србијагас“ у том стању и за учешће осталих 23 енергетска субјекта, као у наставку.

Стање у Војводини 2010. Године

Ред. број	Елементи	Подручје Војводине		
		Укупно	Србијагас	Остали субјекти
1.	Дистрибутивни гасовод, метара	10.498.395	3.085.598	7.412.797
2.	Број прикључака	202.512	44.745	157.767
	• Домаћинства	192.929	42.320	150.609
	• Остали	9.583	2.425	7.158
3.	Испорука гаса Нм ³	711.956.790	405.759.564	306.197.226
	• Остали	517.988.347	376.353.812	141.634.535
4.	Број мерних уређаја	202.242	44.475	157.767
	Није преузето по члану 176. Закона	83.616	6.726	76.890

Учешће Србијагаса у укупној количини, у %:

1.	у дужини дистрибутивне мреже	29,4%	
2.	у броју прикључака	22%	домаћинства 21%, остали 25,3%
3.	у испоруци гаса	57%	домаћинства 15,2%, остали 72,7%
4.	у непреузетим мерним уређајима	8%	

Релативно високо учешће ЈП „Србијагас“ у испоруци природног гаса осталим потрошачима на подручју Војводине (2.425 прикључака крајем 2010. године са 406 милиона м³ природног гаса или 73% од укупне потрошње гаса изван домаћинства), јесте снабдевање хемијске индустрије, топлана и других великих потрошача, са специфичним потребама и инсталацијама.

Подаци за свих 24 дистрибутера могу се видети појединачно уз већ истакнуто свођење података за ЈП „Србијагас“ на подручју Војводине, на коме се налази део великих потрошача хемијске индустрије и топлификације као што су Панчево, Нови Сад, Зрењанин, Сремска Митровица и други.

Преглед (табела 3.1.3.) урађен је у сарадњи са Агенцијом за енергетику РС и ЈП „Србијага“ и садржи податке само за подручје Војводине.

3.1.3 Полази о листибубнијама природног гаса за стање на дан 31.12.2010. године, у Војводини

Редни број	Назив енергетског субјекта	Правна форма	Дужина мреже * (м)	Број активних прикључака			Испоручене кол. природног гаса у 2010. год (м³)			Мерни уређаји (МУ)	
				Домаћинства	Остали	Укупно	Домаћинства	Остали	Укупно	број МУ	број непреуз. МУ
1	Србијагас, Нови Сад	ЈП	3,085,598	42,320	2,225	47,745	29,405,752	376,353,812	405,759,564	44,475	6,726
2	Нови Сад - Гас, Нови Сад	ДП	2,358,892	43,466	1,859	45,325	54,030,844	29,159,916	83,190,760	45,325	29,690
3	Гас - Феромонт, Стара Пазова	АД	526,099	14,637	734	15,371	19,593,618	7,662,327	27,255,945	15,371	14,500
4	Други октобар, Вршац	ДП	198,040	9,825	654	10,479	9,609,154	16,359,936	25,969,090	10,479	644
5	Грејање, Зрењанин	ДП	508,587	18,744	559	19,303	17,286,696	7,964,187	25,250,883	19,303	30
6	Суботицагас, Суботица	ЈКП	392,686	7,972	542	8,514	10,477,712	14,323,937	24,801,649	8,514	0
7	Ингас, Инђија	ЈП	347,466	8,558	282	8,840	9,649,854	7,158,875	16,808,729	8,840	80
8	Гас - Рума, Рума	ЈП	444,131	6,605	272	6,877	6,478,763	8,606,157	15,084,920	6,877	6,825
9	Срем - Гас, Сремска Митровица	ЈП	259,724	4,306	191	4,497	6,199,670	6,866,367	13,066,037	4,497	0
10	Врбас - Гас, Врбас	ЈП	181,158	1,502	86	1,588	2,189,484	9,279,379	11,468,863	1,588	150
11	Сомбор - Гас, Сомбор	ДОО	169,000	1,410	146	1,556	2,029,000	8,717,000	10,746,000	1,556	0
12	Ковин - Гас, Ковин	ЈП	320,418	4,599	134	4,733	3,583,406	6,242,982	9,826,388	4,733	4,011
13	Гас, Темерин	ЈП	266,500	6,374	158	6,532	7,209,118	1,189,757	8,398,875	6,532	6,205
14	Родгас, Бачка Топола	АД	144,788	1,154	114	1,268	1,274,034	4,826,020	6,100,054	1,268	0
15	Полет, Пландиште	ДЈКП	235,080	3,254	211	3,465	2,026,149	3,545,226	5,571,375	3,465	3,100
16	Слога, Кањижа	АД	171,300	3,669	316	3,985	2,284,042	2,442,392	4,726,434	3,985	562
17	Екос, Житиште	ЈКСП	214,191	3,820	179	3,999	1,788,260	1,435,109	3,223,369	3,999	3,996
18	Гас, Бечеј	ДОО	192,840	1,502	122	1,624	1,782,215	1,169,234	2,951,449	1,624	1,547
19	Градитељ, Србобран	ЈКП	150,200	2,185	100	2,285	1,581,953	1,221,267	2,803,220	2,285	2,249
20	Комуналац, Нови Бечеј	ЈП	116,500	2,174	127	2,301	1,487,649	997,471	2,485,120	2,301	2,294
21	Елгас, Сента	ЈП	62,800	1,617	124	1,741	1,637,023	702,753	2,339,776	1,741	0
22	Стандард, Ада	ЈКП	75,850	941	126	1,067	1,076,466	820,900	1,897,366	1,067	0
23	7. Октобар, Нови Кнежевац	ЈКП	49,452	1,535	72	1,607	888,923	428,847	1,317,770	1,607	1,007
24	Чока, Чока	ЈКП	27,095	760	50	810	398,658	514,496	913,154	810	0
Укупно			10,498,395	192,929	9,583	202,512	193,968,443	517,988,347	711,956,790	202,242	83,616
У Војводини	Србијагас %		29,39	22,34	25,07	22,00	15,16	72,66	57,00	22,00	8,04
	Остали дистрибутери %		70,61	77,66	74,93	78,00	84,84	27,34	43,00	78,00	91,86

3.1.4 Просечна дужина гасовода по прикључку

Дужина дистрибутивног гасовода по једном прикључку може имати више разлога, на пример:

1. густина насеља и учесталост прикључака;
2. један део домаћинства још се није одлучио за прикључење, што се очекује у наредним годинама;

Већа дужина гасовода по прикључку може имати утицаја на рентабилност инвестиције, а у току коришћења може имати утицаја на трошкове пословања путем амортизације, осигурања и одржавања.

Коректно је да се истакне и тај податак, иако ће бити нових прикључака и тај просек ће се смањивати.

Р.број	Дистрибутер	Дужина гасовода (м)	Број прикључака	Метара прикључак
1.	ЈП „Србијагас“ Нови Сад	3.085.598	44.745	69
2.	ДП „Гас-Нови Сад“	2.358.892	45.325	52
3.	АД „Гас-Феромонт“ Ст. Пазова	526.099	15.371	34
4.	ДП „Други октобар“ Вршац	198.040	10.479	19
5.	ДП „Грејање“ Зрењанин	508.587	19.303	26
6.	ЈКП „Суботицагас“	392.686	8.514	46
7.	ЈП „Ингас“ Инђија	347.466	8.840	39
8.	ЈП „Гас-Рума“	444.131	6.877	65
9.	ЈП „Срем-Гас“ Ср. Митровица	259.724	4.497	58
10.	ЈП „Врбас-Гас“	181.158	1.578	114
11.	ДОО „Сомбор-Гас“	169.000	1.556	109
12.	ЈП „Ковин-Гас“	320.418	4.733	68
13.	ЈП „Гас“ Темерин	266.500	6.532	41
14.	АД „Родгас“ Бач. Топола	144.788	1.268	114
15.	ДЈКП „Полет“ Пландиште	235.080	3.465	68
16.	АД „Слога“ Кањижа	171.300	3.985	43
17.	ЈКСП „Екос“ Житиште	214.191	3.999	54
18.	ДОО „Гас“ Бечеј	192.840	1.624	119
19.	ЈКП „Градитељ“ Србобран	150.200	2.285	66
20.	ЈП „Комуналац“ Нови Бечеј	116.500	2.301	51
21.	ЈП „Елгас“ Сента	62.800	1.741	36
22.	ЈКП „Стандард“ Ада	75.850	1.067	71
23.	ЈКП „7. Октобар“ Н. Кнежевац	49.452	1.607	31
24.	ЈКП „Чока“	27.095	810	33
Укупно и просек:		10.498.395	202.512	52

3.2 НЕКИ ПРИМЕРИ ДИСТРИБУТЕРА

За ближе сагледавање стања и проблематике дистрибутивног система на подручју Војводине, може бити корисно приказати неколико примера и различитих решења организационе природе и третмана својине мреже и прикључака. Заједничка карактеристика је код свих енергетских субјеката дистрибуције природног гаса да управљају системом, користе га као средства у функцији за продају природног гаса потрошачима, одржавају систем и редовно прикључују нове купце природног гаса по њиховом захтеву, у складу са одредбама Закона о енергетици.

Приликом упоређивања података добијених од Агенције за енергетику РС и података добијених од дистрибутера, све за стање крајем 2010. године, појављују се релативно мање разлике које настају у условима прикључивања нових купаца и уважавањем напомене Агенције да су подаци о преузимању мерних уређаја дати са стањем 01.01.2010. године, а у току године код дистрибутера су вршена даља преузимања мерних уређаја и настајале су промене. Све то нема биртнијег утицаја на оцену стања гасификације на подручју Војводине.

3.2.1 „Гас- Феромонт“ Стара Пазова

На подручју Стара Пазова и још 11 насеља у ближој околини изградња дистрибутивне гасоводне мреже почела је у току 1990. године (Бешка, Нови Бановци и други) а у месту Стара Пазова и Нова Пазова у току 1991. године.

У 12 насеља, дужина дистрибутивне гасоводне мреже, крајем 2010. године износи 526.099 метара, са 16 МРС различитог капацитета. По подацима Агенције број прикључака је био 15.371, од чега је преузето по члану 176. Закона 871, а није преузето 14.500 прикључака. По сређеном прегледу дистрибутера, број прикључака је 15.732, од чега је 2.363 преузето и 13.369 још није преузето у евиденцију дистрибутера.

Предузеће је, после узвршене укупне процене имовине и капитала и процене дистрибутивне мреже на укупном подручју, на основу сређене интерне евиденције почело обрачунавање амортизације од 2006. године.

Стање по местима изгледа као у табеларном прегледу.

Р. број	Место	Почетак гасификације	Број прикључака свега	Преузето	Није преузето
1.	Стара Пазова	1991.	3.616	1.255	2.361
2.	Голубинци	1993.	742		742
3.	Војка	1991.	701		701
4.	Крњишевци	2008.	4		4
5.	Нова Пазова	1991.	3.672	731	2.941
6.	Бешка	1990.	1.191	80	1.111
7.	Путинци	1996.	504	1	503
8.	Батајница	2004.	1.427		1.427
9.	Нови Бановци	1990.	1.600	293	1.307
10.	Стари Бановци	1990.	1.338	3	1.335
11.	Белегиш	1990.	690	1	689
12.	Сурдук	1991.	248		248
Укупно:	15.733	2.364	13.369		

С обзиром на потпуну сређеност документације, подаци дистрибутера АД „Гас-Феромонт“ из Старе Пазове, коришћени су за прелиминарни предрачун вредности дистрибутивног система на подручју Војводине који још није евидентиран у књиговодству дистрибутера, уз напомену да има доста разлика у којима су неки дистрибутери књижили део мреже, а други нису, чекајући да се коначно реше имовински односи нарочито у делу својине капитала по основу уплата купаца за инвестирање у дистрибутивни систем.

3.2.2 Јавно предузеће Инђија

Јавно предузеће Инђија спада у ређе енергетске субјекте који су преузели дистрибутивни систем природног гаса на свом подручју у 10 насеља, тако да је вредност обухваћена у основним средствима предузећа, а капитал се води као и остали државни капитал у предузећу. То је омогућило да се после извршене процене, редовно обрачунава амортизација дистрибутивне мреже, као основних средстава предузећа.

Дужина дистрибутивне гасоводне мреже, на подручју које снабдева ЈП Инђија, износи 347.468 метара, са 8.840 прикључака по подацима Агенције, односно 8.901 прикључак по подацима предузећа.

Уплата за прикључке почела је још 1991. године, а евидентира се вредност имовине и капитала од 01.01.2004. године. Уплата за прикључке евидентира се као приход предузећа с тим што се временски разграничава и преко амортизације ствара основу за обнављање мреже.

У евиденцији се види да од 891 прикључка није преузето 80, а све остало је укључено у основна средства дистрибутера, без чекања да се начелно реши имовински статус средстава која уплаћују купци гаса за прикључке. Може се истаћи да то евидентирање није спорно са гледишта

третмана имовине, која по природи њеног коришћења припада предузећу. Питање капитала, у условима добијања средстава без обавезе враћања може да се укључи у постојећи капитал предузећа, што је овде и учињено.

3.2.3 Јавно предузеће „Гас-Рума“

Гасификација у Руми извршена је углавном у времену од 1993. до 2008. године с тим што се наставља прикључивање нових купаца у 22 насеља. Дужина дистрибутивне мреже износи 444.131 метара, са 7.605 прикључака, од којих је 4.324 преузето (у складу са чланом 176. Закона о енергетици), док 3.663 мерна уређаја није још преузето.

Битна карактеристика гасификације у Руми је у томе што су изградили гасоводни систем и дистрибутивни систем природног гаса.

Дужина разводног система гасовода (РГ) је 100.403 м, од којих је 1993. године изграђено близу 10 км, 1997. године 14 км, а 2009. године само 705 м.

Дистрибутивни гасоводни систем (ДГ) у дужини од 407.937 м грађен је у више година, на пример 1993. године 40 км, 1994. године 63 км, 2007. године 58 км, а 2010. године само 5 км.

Од укупне инвестиције трошкови разводног гасовода су 42,6%, дистрибутивног гасовода 48,5% и МРС 8,9%.

Извори финансирања су уплата потрошача 62% и сопствена средства 38%. Од уплате потрошача 70% су домаћинства и 30% привреда и остали купци гаса.

Вредност инвестиције (разводног гасовода, дистрибутивног гасовода и МРС) евидентирана је у књиговодству као својина предузећа, а капитал у државној својини, као и остали капитал тог јавног предузећа.

Предузеће је два пута вршило процену имовине и капитала ради исказивања што реалније вредности као основице за амортизацију, која је обрачунавата у сладу са важећим прописима.

Капацитет гасоводне мреже је урађан тако да се може прикључити 17.000 купаца гаса, сада је укључено 7.600, тако да се капацитет користи 44%, па постоји могућност укључивања осталих купаца гаса на релативно широком простору у 22 насеља.

У условима наплате прикључака, мерни уређаји су третирани као својина купаца, тако да још није преузето 3.663 мерна уређаја, како је то одређено чланом 176. Закона о енергетици. У складу са чланом 54. Закона сваки будући прикључак ће се сматрати као основно средство предузећа, са свим последицама у том смислу (одржавање, замена, баждарење и тако даље).

Приказивање ових неколико дистрибутера служи као осврт на различите положаје у инвестирању, својини имовине и капитала и преузимању мерних уређаја, у укупном систему гасификације у Војводини.

3.3 ГЛОБАЛНИ ПРЕДРАЧУН ВРЕДНОСТИ НЕПРЕУЗЕТЕ ИМОВИНЕ

Утврђивање приближне вредности дистрибутивног система на подручју Војводине, осим дела ЈП „Србијагас“, није могуће утврдити без посебне процене за свако место, што не би била рационално, јер се тиме не би добила никаква нова вредност. Неки дистрибутери су у међувремену организовали процену вредности дистрибутивног система на своме подручју тако да имају податке ако буде решено питање статуса имовине инвестиције која је финансирана из уплате купаца гаса. Међутим, неки дистрибутери су извршили књижење, на пример Инђија, а други су чекали да се то питање јединствено реши за цело подручје. У тим условима приступили смо прелиминарном глобалном предрачуну вредности дистрибутивног система природног гаса који није евидентиран као основно средство дистрибутера. **Као основа за предрачун** коришћени су подаци дистрибутера Стара Пазова са 9 места.

Број мерних уређаја је, крајем 2010. године, 15.733 прикључка. Ако се рачуна просечна цена укупног инвестирања за мрежу, МРС и прикључке са мерним уређајима до места укључења кућне инсталације купца гаса, у износу од око 900 евра по домаћинству (колико је најчешће и уплаћивано) по курсу у времену од 100 динара за евро, вредност инвестиције биће:

$$15.733 \times 90.000 = 1.415.970.000 \text{ динара}$$

У тој предрачунској вредности је мрежа у дужини од 527.000 метара са 16 МРС и већ наведени део прикључака до укључења купаца.

Просечна цена по метру дужине мреже износи следеће:

$$1.415.970.000 / 527.000 = 2.687, \text{ односно заокружено } 2.690 \text{ дин/м мреже}$$

За подручје Војводине, осим ЈП „Србијагас“, дистрибутивна мрежа 23 дистрибутера износи 7.412.797 метара.

По наведеном предрачуну, укупна вредност мреже износи следеће:

$$7.412.797 \times 2.690 = 19.940.423.000 \text{ динара.}$$

Ако се има у виду да су неки енергетски субјекти укњижили вредност дистрибутивног система (Инђија 8.840 прикључака, Бечеј 1.624, Врбас 1.588) око 12.052 прикључка, што у односу на 157.767 прикључака чини свега 7,64%. Могуће је да се приближно израчуна вредност непреузете мреже, на пример: $19.940.423.000 \times 7,64\% = 1.523.500.000$,

разлика ће бити $(19.940.423.000 - 1.523.500.000) = 18.416.923.000$ динара као вредност дистрибутивног система који није књижен. Под претпоставком да још није преузето око 75% система на подручју 23 дистрибутера, вредност коју треба преузети је око:

$$7.412.797 \times 0,75 = 5.559.560 \times 2.690 = 14.955.317.000,$$

односно близу 15 милијарди динара или 150 милиона евра.

У другим поглављима ове студије урађена је методологија са ценовником просечних цена за 2010. годину и упутством како да се код сваког дистрибутера изврши интерна процена методом ревалоризације, у складу са Законом о рачуноводству и Међународним рачуноводственим стандардима, тако да ће сваки дистрибутер моћи да уради обрачун вредности дистрибутивног система за књижење у својој евиденцији. То значи да овај глобални прелиминарни предрачун чини само информацију о величини проблема својинских односа које треба урадити да би се стекли услови да се од почетка 2012. године води јединствена евиденција вредности дистрибутивног система по начелима рачуноводственог вођења вредности имовине и капитала.

Ако се уради предрачун вредности инвестиције дистрибутивног система полазећи од броја мерних уређаја и њихове цене, која садржи укупну инвестицију дистрибутивног система са прикључком и мерним уређајем, добиће се друкчији износ предрачуна, али не мањи значај и потреба да се изврши преузимање и књижење целокупног система.

Садашња (актуелна) цена прикључка у Војводини је око 80.000 динара, као обавеза купца гаса за технички уређај за прикључење и право прикључења. На тој основи предрачун вредности система за преузимање изгледа овако:

1) број прикључака у Војводини	202.512
2) од тога ЈП „Србијасгас“ (укњижено)	<u>44.745</u>
3) број прикључака 23 дистрибутера	157.767
4) није преузето око 75%	118.325
5) по просечној вредности, односно цени од 80.000 динара по мерном уређају, вредност непреузетог дистрибутивног система износи 9.466 милиона, односно 9,5 милијарди динара или око 95 милиона евра.	

3.4 ИЗНОС НЕОБРАЧУНАТЕ АМОРТИЗАЦИЈЕ

Износ амортизације која није обрачуната на вредност изграђеног дистрибутивног система природног гаса од времена инвестирања до краја 2010. године, није могуће тачно утврдити из разлога што те вредности нису укључене у основна средства дистрибутера ни у другу одговарајућу евиденцију по вредности у времену изградње. Већина дистрибутера је у међувремену вршила процену путем овлашћених процењивача. (нпр. ФТН је вршио процену код 9 дистрибутера). али и ту је проток времена утицао да те вредности нису као у години процене.

У тим условима процена износа амортизације коју је требало обрачунати на основу вредности коришћеног дистрибутивног система, који није уведен у евиденцију основних средстава дистрибутера из разлога неуређених својинских односа имовине и капитала, извршена је на узорку А.Д. Гас-феромонт. Стара Пазова. Тај дистрибутер је, на основу сређене појединачне документације за 9 насеља, које снабдева гасом, урадио преглед вредности гасоводне мреже и вредности мерних уређаја, па је применио прописане стопе амортизације за гасоводе и МРС 5.5% годишње (век трајања 18 година) и за мерне уређаје 12.5% годишње (век коришћења 8 година) и на тој основи утврдио је колико је требало да се обрачуна амортизације за протеклих просечно 18 година коришћења неукњиженог дистрибутивног система.

Реалност узорка може се оценити по томе што је код дистрибутера потпуно сређена евиденција, што је пре неколико година вршена комплетна процена вредности имовине и капитала, укључиво и део који није укњижен. и што је врло повољна густина прикључака, која има размак од 34 метра, док је просек за подручје Војводине 52 метра, ЈП "Србијагас" 69 метара, а код 4 дистрибутера (због још недовољног броја прикључених) и преко 100 метара гасовода по једном прикључку.

Из поменутог анализе се види да је вредност мреже са МРС за 9 места, у износу од 834.239 хиљада динара, што за 551.150 метара износи просечно 1.514 динара по метру; а вредност мерних уређаја 192.040 хиљада динара, што за 12.619 МУ чини вредност од 15.218 динара по комаду. Укупна вредност мреже и МУ износи 1.026.279 хиљада динара, што просечно по једном МУ износи 81.328 динара. Код дистрибутера који имају већи размак прикључака, вредност инвестиције по прикључку је већа и креће се око 90.000 динара, у зависности и од других услова инвестиције.

За процену укупног износа амортизације коју је требало обрачунати на подручју Војводине, у годинама коришћења система до краја 2010. године, коришћени су основни подаци из анализе А.Д. "Гас-феромонт", који изгледају као у наставку.

1) Дужина дистрибутивног гасовода у 9 места	551.150 метара;
2) Амортизација за 18 година - 808.742, а за 12 година - 541.850 хиљ. дин.;	
3) Просечно по 1 метру гасовода 1.468, односно	984 динара;
4) Број мерних уређаја, односно прикључака-	12.619;
5) Амортизација за 18 година - 443.755, а за 12 година - 297.310 хиљ. дин.;	
6) Просечно по једном МУ	35.166, односно 23.561 динара.

Напомена: Свођење вредности узорка на 12 година је из разлога што је просечна старост непреузете мреже на ширем подручју Војводине око 12 година, јер се систем и даље гради, па је за укупно подручје реалнији просечно време за које није обрачуната амортизација, око 12 година.

За процену укупног износа амортизације које је на подручју Војводине требало обрачунати, ако би дистрибутивни систем био преузет, коришћени су на приказани начин утврђене просечне вредности примењене на дужину мреже и на мерне уређаје који нису преузети, и то: за просечни век мреже од 18 година и за просечни век мреже од 12 година

- 1) Дужина мреже која није преузета (из одељка 3.3. Студије) је 5.559.560м;
- 2) Број мерних уређаја који нису преузети до краја 2010. Године 94.245
- 3) Амортизација за просек од 18 година:

$$5.559.560 \text{ метара} \times 1.468 \text{ динара ("Гас-феромонт")} = 8.154.094.000 \text{ дин.}$$

$$94.245 \text{ МУ} \times 35.166 \text{ динара} = 3.314.230.000 \text{ дин.}$$

Укупно мање обрачуната амортизација за 18 година 11.468.324.000 дин.

- 4) Амортизација за просек од 12 година:

$$5.559.560 \text{ метара} \times 984 \text{ динара (Гас-феромонт)} = 5.470.000.000 \text{ дин.}$$

$$94.245 \text{ МУ} \times 23.561 = 2.220.506.000 \text{ дин.}$$

Укупно мање обрачуната амортизација за 12 година 7.890.506.000 дин.

Због пропуштеног обрачунавања амортизације по годинама, настале су две последице. Прво, предрачунска ни обрачунска калкулације нису терећене трошковима текуће амортизације. Друго, изгубљена је вредност амортизације као основног извора за обнављање дистрибутивног система, што ће се осетити у времену када буде требало да се финансира замена делова дотрајалог система. У зависности од просечно рачунатог времена коришћења дистрибутивне мреже, неповратно је изгубљена

амортизација у укупном износу око 11,5, односно 7,7 милијарди динара, у зависности од рачунатог просечног времена коришћења система.

Приказивање процене износа изгубљене амортизације, у овој студији, служи као корисна информација и као подстицај да се од стране дистрибутера гаса што пре преузме целокупан дистрибутивни систем и да од почетка 2012. године буде основица за обрачунавање амортизације и као трошка и као извора средстава за финансирање репродукције система. Дистрибутери очекују став надлежних државних органа о својини имовине и капитала у условима финансирања инвестиције од стране купаца гаса, чему је намењена ова студија.

3.5 ОСВРТ НА ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКО СТАЊЕ ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА

Техничко-технолошке карактеристике гасоводне мреже на подручју Војводине условљене су динамиком изградње, која траје дуже од четрдесет година, различитим пројектним решењима по насељима и по дистрибутерима, који су најчешће за територију општине, а посебна разлика је у материјалима за грађење.

Гасна мрежа је грађена са стандардима у времену грађења, али са доста разлика у коришћењу материјала по локацијама.

Повезивање насеља истог дистрибутера извршено је у организационом смислу, док нема података да је негде извршено техничко-технолошко повезивање система, осим што је систем свих локација везан за део мреже „Србијас“-а.

Из подземних налазишта гас се магистралним гасоводима (50 бара) транспортује до разводних и дистрибутивних мрежа по насељима закључно са главним мерно-регулационим станицама (ГМРС). Он је основни гасовод за транспорт природног гаса. То су челични гасоводи притиска већег од 16 бара путем којих се гас транспортује до примопредајних места дистрибутера тј. потрошача следећег нивоа.

Након мерења параметара гаса на главним мерно-регулационим станицама (ГМРС) врши се развод гаса притиском 6 - 16 бара гасоводом средњег притиска који је израђен од челичних бешавних цеви. Пречник цеви је различит и зависи од густине конзума потрошача. Развод се врши до мерно-регулационих станица (МРС) ужих дистрибутивних подручја где се врши одоризација (додавање препознатљивог мирисног средства природном гасу). Путем дистрибутивних уличних мрежа после смањења радног притиска на радни притисак до 6 бара у МРС-овима гас се дистрибуира потрошачима посредством сопствених гасних прикључака и кућних мерно-регулационих станица (КМРС) у којима се притисак гаса обара до приближно 25 милибара (за највећи број потрошача).

Мрежа ниског притиска израђена је од полиетиленских цеви (ПЕ) у којима је притисак 1-4 бара, а почиње од мерно-регулационих станица широке потрошње и завршава се мерно-регулационим сетом.

Мерно-регулациона станица (МРС) се уграђује на местима предаје природног гаса већим потрошачима. То је станица опремљена апаратуром (вентил, засун) и уређајима за мерење и регулацију протока (регулатор притиска и гасно бројило) и уређајима сигурности, где се притисак гаса снижава са 8-13 бара на 2-4 бара.

Кућни мерно-регулациони сет (КМРС) се поставља код потрошача (обично на фасади) у металној кутији и садржи бројило за читавање утрошка гаса (гасно бројило, плинотар), регулатор притиска са блок вентилом, филтером за гас и доводним вентилом. Ту се гас из дистрибутивне градске мреже прочисти (филтрира) и аутоматски смањује притисак са 1-4 бара на око 20-25 милибара надпритиска и доводи у кућну инсталацију.

4 ЗАКОНСКЕ ОСНОВЕ ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА ГАСИФИКАЦИЈЕ У ВОЈВОДИНИ

У процесу инвестирања за изградњу дистрибутивног система природног гаса у Војводини урађено је више корисних послова и поступака, из чега је настала релативно масовна гасификација домаћинства и осталих корисника овог облика енергије. У истом процесу инвестиција није укњижена као имовина и капитал, из разлога што је већи део инвестиције финансиран уплатом будућих купаца гаса, па се поставило питање својине тако финансиране инвестиције. Задатак ове студије јесте да понуди могућа решења у складу са важећим законским прописима и пословним обичајима. Сви поступци којима се може решити проблем својине инвестиције дистрибутивног система природног гаса могу се остварити у складу са четири закона и пратећим допунским прописима и то:

- 1) Закон о енергетици, „Сл.гласник РС“, број 84/2004;
- 2) Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса, „Сл.гласник РС“, број 25/00, 25/02, 107/05, 108/05 и 123/07;
- 3) Закон о привредним друштвима, „Сл.гласник РС“, број 125/2004;
- 4) Закон о рачуноводству и ревизији, „Сл.гласник РС“, број 146/06 и 111/09.

4.1 ЗАКОН О ЕНЕРГЕТИЦИ

Законом о енергетици уређени су енергетски систем, енергетске делатности и енергетски субјекти, са одредбама којима се уређује и дистрибутивни систем природног гаса.

У члану 3. тачка 8. Закона о енергетици (даље: Закон), прописано је да енергетски систем јесу енергетски објекти међусобно повезани тако да чине јединствени технички и технолошки систем.

У члану 129. Закона пише да дистрибутивни систем природног гаса чини мрежа ценовода, други енергетски објекти, телекомуникациона, информациона и друга инфраструктура неопходна за дистрибуцију природног гаса радног притиска до 6 бара, а изузетно и до 16 бара.

У делатности дистрибуције природног гаса, у складу са чланом 42. Закона спадају:

- 1) дистрибуција природног гаса (дистрибутер);
- 2) управљање дистрибутивним системом за природни гас (оператор);
- 3) трговина природним гасом у делу непосредне испоруке потрошачима гаса.

Законом је уређено да енергетску делатност може да обавља предузеће, односно друго правно лице или предузетник који је уписан у

одговарајући регистар и који има лиценцу за обављање енергетске делатности. Енергетске делатности могу обављати јавна и други облици предузећа, део предузећа и предузетник, у складу са Законом. Дистрибуција гаса је делатност од општег интереса (члан 40. и 41. Закона).

У складу са чланом 3. Закона, енергетски **субјект** је правно лице, односно предузетник које је уписано у регистар за обављање једне или више енергетске делатности. У истом члану, у тачки 15. пише да је **оператор** система енергетски субјект који обавља делатност управљања дистрибутивним системом природног гаса.

Да би енергетски субјект могао да обавља делатност дистрибуције природног гаса мора претходно да за то добије **лиценцу**, коју издаје Агенција за енергетику Републике Србије. За добијање лиценце потребно је да су испуњени Законом одређени технички и кадровски услови, критеријуми и стандарди, као и располагање финансијским средствима довољним да се може успешно обављати та делатност. Закон предвиђа и да чланови органа управљања буду лица којима није суђено за кривична дела у вези са обављањем привредне делатности (члан 44. и 46. Закона).

У члану 54. Закона утврђено је да је **мерни уређај** место предаје гаса купцу и место за разграничење одговорности између дистрибутера и купца. На тој основи, одговорност купца почиње од прикључка за његову кућну инсталацију, коју дистрибутер стручно прегледа пре укључења у дистрибутивни систем и у времену по захтеву купца. Одговорност дистрибутера и оператора јесте закључно са мерним уређајем, као местом прикључења купца. У истом члану Закона предвиђено је да је мерни уређај основно средство дистрибутера које он одржава, баждари, замењује и обезбеђује исправност у функцији.

Као правно-економски однос енергетског субјекта и купца природног гаса, у члану 56. Закона предвиђа се закључење два уговора, и то прво уговора о куповини гаса као услов да се изврши прикључење тог купца на гасоводни систем, друго закључење уговора о праву на приључак, који је, по правилу, типски уговор попут уговора за коришћење електричне енергије, воде и слично (уговор о приступу који одређује продавац као једнак за све кориснике).

Чланом 115. Закона утврђене су **обавезе** дистрибутера и оператора да користи и одржава енергетске објекте у складу са техничким прописима и стандардима који се односе на делатност коју обавља, на услове заштите од пожара и експлозије као и на услове заштите животне средине.

У члану 130. Закона утврђено је више обавеза енергетског субјекта, од којих се део уноси у пуном садржају. „Енергетски субјект који обавља делатност дистрибуције природног гаса одговоран је за редовну и безбедну дистрибуцију природног гаса, функционисање, одржавање и

развој система за дистрибуцију природног гаса уз обавезу примене техничких прописа и стандарда за делатност коју обављају, као услова заштите животне средине утврђених законом и другим прописима.

Енергетски субјект који врши испоруку природног гаса врши и техничку контролу унутрашњих гасних инсталација у објекту купца у складу са техничким прописима и правилима рада који се односе на изградњу, одржавање и коришћење унутрашњих гасних инсталација.

Купац је дужан да обезбеди одржавање унутрашњих гасних инсталација у свом објекту поверавањем тих послова предузећу, односно другом правном лицу или предузенику које има најмање три запослена лица одговарајуће стручне спреме са положеним стручним испитом у смислу члана 47. овог закона.“

Законом је предвиђено да је дистрибутер дужан да израђује и доноси развојне планове за изградњу новог и реконструкцију постојећег система за дистрибуцију природног гаса , за период од 5 година, као и да је одговоран за остваривање тих планова (члан 131. Закона).

У члану 132. Закона прописано је да делатност управљања системом за природни гас обавља оператор дистрибутивног система с тим што исто лице може обављати и делатност дистрибуције природног гаса.

Приликом доношења сада важећег Закона о енергетици у току 2004. године, у намери да се мерни уређаји потпуно преузму у основна средства дистрибутера природног гаса донете су одредбе у члану 54. и 176. Закона. У члану 54. Закона утврђена је обавеза дистрибутера да за нове прикључке купаца природног гаса уграђује мерне уређаје као своје основно средство, које одржава у сталној функцији. У члану 176. Закона предвиђено је да дистрибутер природног гаса преузме до тада уграђене мерне уређаје и да са њиховим власницима уреди имовинско-правне односе. Из већ датих података се види да је тај поступак на територији Војводине урађен делимично и различито по дистрибутерима тако да крајем 2010. године има 202.242 прикључна уређаја, од којих још није преузето 83.616 уређаја. То је одраз непреузимања укупног дистрибутивног система из већ истакнутих разлога што није утврђена својина инвестиције у дистрибутивну мрежу која је финансирана уплатом купаца природног гаса. Има дистрибутера који су преузели број мерних уређаја, али не и дистрибутивни систем коме ти уређаји технички припадају.

Наведене и друге одредбе Закона о енергетици треба имати у виду у било којој варијанти која се предлаже за решење проблема својине имовине капитала и евидентирања у књиговодство дистрибутера. У поступку је доношење новог Закона о енергетици, чије су одредбе у великом броју чланова истоветне или приближне овде приказаним правима и обавезама дистрибутера и купаца гаса.

4.2 ЗАКОН О ЈАВНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА И ОБАВЉАЊУ ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА

У приказу стања организације гасификације у Војводини истакнуто је да су од 24 енергетска субјекта (дистрибутери и оператори), њих 16 јавна и јавно-комунална предузећа. Међу тим предузећима је и ЈП „Србијагас“ као учесник за близу 30% у дужини изграђене дистрибутивне мреже, 22% у броју прикључака и 57% у испоруци природног гаса у 2010. години. Свих 16 јавних предузећа као дистрибутери природног гаса основани су и послују у складу са Законом о јавним предузећима, о чему је дат шири осврт у петом одељку ове студије.

4.3 ЗАКОН О ПРИВРЕДНИМ ДРУШТВИМА

Законом о привредним друштвима уређено је оснивање и пословање привредних друштава и предузетника у које спадају друштва са ограниченом одговорношћу, акционарска друштва и друштвена предузећа из структуре организовања гасификације у Војводини. О примени овог закона, такође је дат ближи осврт у одељку пет ове студије.

4.4 ЗАКОН О РАЧУНОВОДСТВУ И РЕВИЗИЈИ

Закон о рачуноводству и ревизији примењује се у сваком од дистрибутера природног гаса. Законом је уређен начин вођења пословних књига, признавања и процењивања имовине и обавеза, прихода и расхода, обрада годишњих финансијских извештаја и вршење ревизије. Одредбе овог закона се односе на привредна друштва, јавна предузећа и друга правна лица, осим буџета и корисника буџетских средстава. Ако би дистрибутер био предузетник, био би дужан да примењује одредбе Закона о рачуноводству и ревизији.

У примени Закона о рачуноводству и ревизији примењују се три групе одредаба и то као: законске одредбе, професионалне одредбе и интерна регулатива, што у пракси значи да се примењују законски прописи, Међународни рачуноводствени стандарди (МРС), Међународни стандарди и финансијски извештаји (МСФИ), а интерну регулативу чине општи акти предузећа, односно предузетника.

За нашу студију актуелна је примена МРС 16, која се односи на могућност и обавезу да се утврђује вредност имовине применом тржишних цена, што се у времену обрачуна подразумева као „поштена и фер вредност“. По тако утврђеној ревалоризованој вредности, по правилу

крајем сваке године, врше се књижења повећања или смањења вредности имовине предузећа. На тој основи утврђује се и вредност капитала као разлика вредности имовине по одбитку свих обавеза.

Без обзира која је правна форма дистрибутера, обавезни су да примењују одредбе Закона о рачуноводству и ревизији, о чему је вођено рачуна и у предлозима у овој студији.

5 НОРМАТИВНО УРЕЂИВАЊЕ ТЕХНИЧКИХ И ЕКОНОМСКИХ УСЛОВА ПОСЛОВАЊА ДИСТРИБУТЕРА ПРИРОДНОГ ГАСА

Законом о енергетици („Сл.гласник РС“, број 84/04), прописано је да је енергетски субјект правно лице односно предузетник, које је уписано у регистар за обављање једне или више енергетских делатности и које је за то добило лиценцу од Агенције за енергетику Републике Србије.

Дистрибутер може бити јавно предузеће и други облици предузећа, део предузећа или предузетник, што је ближе уређено оснивачким актом односно статутом енергетског субјекта. У Закону о енергетици нема сметње да дистрибутер обавља и друге делатности, али у том случају мора обезбедити вођење рачуноводства посебно за делатност дистрибуције природног гаса (члан 43. Закона).

У основним подацима о стању дистрибуције гаса у Војводини приказано је да ту делатност обављају 24 субјекта, од којих су јавна и јавно-комунална предузећа 16, акционарска друштва 3, друштвена предузећа 3 и друштва са ограниченом одговорношћу 2. Од 16 јавних предузећа су 7 комунална предузећа која обављају и друге делатности осим дистрибуције гаса. У групу јавних предузећа за дистрибуцију природног гаса спада и Јавно предузеће „Србијагас“ са седиштем у Новом Саду, које обавља дистрибуцију гаса на ширем простору, а подаци су приказани за подручје Војводине без дела дистрибуције на другим подручјима. Да би у овој студији могли дати предлоге како да се нормативно уређују технички и економски услови пословања дистрибуције природног гаса, у наставку се даје осврт на облике односно правне форме дистрибутера, који истовремено обављају и делатност оператора.

5.1 ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ

Законом о јавним предузећима („Сл.гласник РС“, број 25/00, 25/02, 107/05, 108/05 и 123/07) уређен је начин оснивања и пословања јавних предузећа за све делатности које та предузећа могу да обављају. То значи да се примењује и у јавним и јавно-комуналним предузећима који обављају делатност дистрибуције природног гаса.

У члану 1. Закона предвиђено је да се сходно примењују и одређене одредбе Закона о привредним друштвима, што значи да се и тај закон примењује у јавним предузећима за бројне одредбе које нису обухваћене Законом о јавним предузећима. У члану 2. Закона пише да јавна предузећа обављају делатност од општег интереса и да државни и други капитал исказују у акцијама или уделима. Ако вредност капитала

исказују у акцијама, на основу сходне примене Закона о привредним друштвима, све обичне акције јавног предузећа морају бити исте вредности. То значи да ако се јавно предузеће бави дистрибуцијом природног гаса на подручју општине са више насеља, који су уплатили различите износе за право прикључка и по том основу постали акционари, морало би се извршити прерачунавање свих уплатиоца на исту вредност акција. То и масовност купаца природног гаса, као уплатиоца за финансирање изградње дистрибутивног система, може бити сметња да се у овој делатности примењује систем акционарства у коме су уплатиоци и сувласници капитала, као власници акција или удела. С обзиром да је уплата, по својој суштини извршена за право коришћења прикључка за гасоводни систем, акције или удели треба да припадају оснивачима и другим учесницима у вредности капитала у билансу стања дистрибутера. У Закону је предвиђено да јавно предузеће оснива држава односно аутономна покрајина или скупштина јединице локалне самоуправе (општине).

Законом је предвиђено да јавно предузеће има оснивачки акт и статут, за разлику од правне форме привредног друштва које није обавезно да има статут.

У члану 9. Закона прописано је да је имовина јавног предузећа јавна својина и да може да користи и друге облике својине. У пракси то значи да сва имовина којом послује јавно предузеће припада њему као правном лицу, уколико нема уговорне односе за коришћење државне или неке друге имовине која му не припада као његова. Капитал у јавном предузећу је државни, а уколико има и других власничких улагача, домаћих или страних, капитал припада и њима сразмерно вредности таквог улога. Могуће је да и јавно предузеће користи уговорни улог, што значи да тај улог исказан у вредности, припада улагачу све до отплате или повраћаја и да по том основу улагач остварује права из уговора, која немају карактер учешћа у капиталу.

Законом је предвиђено да јавно предузеће има управни и надзорни одбор, који образује оснивач јавног предузећа, с тим да одређени број чланова тих органа бирају запослени у јавном предузећу, што значи да се у тим предузећима примењује партиципација запослених у управљању, како је то предвиђено у члану 12. и 15. Закона.

У члану 19. и 20. Закона предвиђено је да јавно предузеће може основати зависно предузеће, да може улагати капитал у друга друштва без обзира да ли обављају делатност од општег инетерса или неку другу привредну делатност, с тим да за наведено оснивање зависног друштва или улагање у друга предузећа, мора претходно да прибави сагласност свог оснивача.

Добитак се утврђује од стране управног одбора јавног предузећа и уз сагласност оснивача врши се уплата на рачун јавних прихода. Међутим,

сходно Закону о привредним друштвима, ако има и других власника капитала њима припада део добитка у складу са уговором или другим актом о том улагању. Наведено је да је у члану 12. и 15. Закона уведено право запослених да учествују у избору чланова управног и надзорног одбора јавног предузећа. За пуну партиципацију запослених требало би да се омогући и учешће запослених у добитку, што још није прописано, осим дате могућности у члану 14. Закона о раду.

У члану 22. Закона предвиђено је обавезно доношење годишњег плана јавног предузећа, што дистрибутерима одговара јер су и по Закону о енергетици дужни да планирају пословање и развој и одговорни за извршење тих планова. У члану 35. Закона дата је могућност да јавно предузеће користи и страна улагања у складу са оснивачким актом и уз сагласност свог оснивача, што може бити корисно за дистрибутера природног гаса.

5.2 ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ДИСТРИБУТЕРА

Да би постојећи дистрибутер природног гаса извршио прилагођавање свог пословања под условом да у своју имовину укључи и вредност дистрибутивног система, потребно је да уради следеће:

1. преузимање у своја основна средства свих објеката који чине дистрибутивни систем природног гаса, са мерним уређајима и МРС.

2. да изврши попис свих предмета који чине систем дистрибуције гаса, и то посебно за средстава која имају употребну вредност и средства која треба расходовати.

3. предмете система дистрибуције треба да ревалоризује, у складу са МРС 16, применом овде приложене методологије и ценовника по којима ће утврдити набавну вредност тих предмета (тржишну фер вредност) са стањем 31.12.2010. године, што значи и за 1. јануар 2011. године.

4. да стручњаци дистрибутера, уз евентуалну помоћ и других, процене степен функционалне способности, као употребне вредности предмета система дистрибуције природног гаса. Приликом такве процене, требамо имати у виду да је прописана стопа амортизације за гасоводну мрежу била 5,5% годишње, што одговара коришћењу 18 година. С обзиром на замену челичних цеви полиетиленским, реалније ће бити да се време трајања такве мреже предвиди око 30 година, што одговара стопи амортизације од око 3%. За мерне уређаје предвиђена је стопа амортизације од 12,5% годишње, што одговара коришћењу од 8 година. У пракси релативно доброг одржавања тај век коришћења је знатно дужи. За грађевинске објекте стопа амортизације је 2,5%, што значи коришћење око 40 година. У сваком случају, употребну вредност предмета система дистрибуције природног гаса најбоље могу да оцене стручњаци дистрибутера, које он мора имати да би добио лиценцу за обављање

дистрибутера и оператора у складу са Законом о енергетици. Приликом утврђивања употребне вредности треба водити рачуна о основици за осигурање имовине, и нарочито о амортизацији те имовине као трошку пословања и као извору за обнављања тог дела имовине.

5. утврђивање садашње вредности система дистрибуције (набавна вредност x проценат способности) има и посебан значај јер та вредност представља и вредност капитала. Како вредност система дистрибуције није била књижена, то значи да по том основу дистрибутер нема билансних обавеза, па укупна вредност те имовине у целости је и вредност капитала.

6. начин евиденције вредности капитала по основу садашње вредности система дистрибуције, треба одредити тако да буде или вредност капитала или износ ревалоризационих резерви, као ефекта ревалоризације и као начина накнађивања изгубљене амортизације у времену у коме није обрачуната. Суштина амортизације јесте да њен износ терети трошкове пословања, али и да се наплатом продаје роба или услуга наплаћује и та вредност, која служи за просту и проширену продукцију имовине предузећа. За разлику од амортизације, ревалоризационе резерве не садрже и новчана средства, већ само рачун са кога се може покривати издатак за обнављање одређеног предмета за који је утврђена та ревалоризациона резерва. То у конкретном случају може бити систем дистрибуције, као агрегат који садржи више елемената у складу са чланом 129. Закона о енергетици. (Противвредност ревалоризационих резерви је садржана у садашњој вредности ревалоризованог дистрибутивног система.)

7. са купцима природног гаса из привреде и других који не спадају у групу домаћинства, дистрибутери треба да споразумно утврде вредност предмета од излаза из дистрибутивног гасовода или МРС до прикључка инсталације одређеног купца. Том приликом треба да се утврди који део припада дистрибутеру као његово основно средство, које је он обавезан да одржава и обнавља о свом трошку, све у складу са чланом 54. Закона о енергетици и у складу са Законом о рачуноводству.

Значајно је да се између дистрибутера и купаца гаса прецизно утврди (и писмено) место разграничења својине и одговорности, у складу са чланом 54. и 176. Закона о енергетици. Тако ће се утврдити који део система спада у средства дистрибутера, а који припада купцу као део његове инсталације, одржавања и одговорности. У домаћинству то је кућна инсталација, а код других корисника гаса то може бити више уређаја у складу са његовим потребама.

8. Јавно предузеће ће одлучити о начину књижења до сада некњиженог дистрибутивног система (гасовод, МРС, мерни уређаји и друго или као дистрибутивни систем - агрегат). Предузеће ће предмете који му припадају књижити као сопствена основна средства. Износ, који је

једнак садашњој вредности тог дела имовине (неотписана вредност), чини вредност капитала по том основу. У зависности од општег опредељења за јединствени подступак на ширем подручју гасификације, могућа су различита решења, од којих истичемо два:

а) књижење капитала за који износ се повећава капитал из биланса стања предузећа (дистрибутера);

б) књижење у корист ревалоризационих резерви, као књиговодствене замене изгубљене амортизације у времену коришћења дистрибутивног система до краја 2010. године. Чињеница је да је овако образована ревалоризациона резерва књиговодствена ставка чија је противвредност укњижена имовина, а не вредност кумулираних средстава амортизације, која се могу користити за финансирање обнављања гасоводне мреже.

Пример и поступак за оваква решења дати су у приложеној методологији за утврђивање вредности дистрибутивног система природног гаса, а у наставку се даје осврт на проблеме евентуално друкчијих решења приликом утврђивања и књижења вредности капитала.

У члану 1. Закона о јавним предузећима пише: +

„Државни капитал у јавном предузећу подељен је на акције или уделе одређене номиналне вредности и уписује се у регистар.“

У Закон о привредним друштвима прописано је да акције исте врсте у истом предузећу морају имати исте вредности, а да у друштву са ограниченом одговорношћу може бити до 50 удела.

У јавном предузећу, које је регистровало акције, да би обезбедило исту номиналну вредност свих акција треба вредност капитала коју утврди на већ истакнути начин да подели на номиналну вредност већ постојећих акција предузећа. На тај начин обезбедиће да се искаже укупан капитал у акцијама по истој номиналној вредности, у складу са Законом о јавним предузећима и Законом о привредним друштвима.

Ако је јавно предузеће (дистрибутер) капитал уписало у регистар као уделе, књижење капитала по основу садашњег књижења имовине и капитала, повећеће постојеће уделе.

Овде се може поставити питање како да се у јавном предузећу накнадним књижењем имовине и капитала увећава једно и друго без његовог улагања, у условима када је инвестиција финансирана уплатама купаца гаса. Чињеница је да су уплатиоци остварили циљ свог улагања, јер имају право прикључка на дистрибутивном систему природног гаса, без временског ограњичења и то право припада објекту односно сваком власнику који стекне тај објекат. Није у уговорима о улагању уређен однос по основу својине капитала, из чега је и настао проблем да се не књижи тако финансирана имовина и капитал. Овде треба применити упоређење књижења дотације, донације или другог улагања по коме не настаје обавеза повраћаја. У тим условима настаје обавезно редовно

књижење имовине и капитала. То једино може да припада субјекту коме је намењена таква донација, у нашем случају то је дистрибутер који користи инвестицију гасоводног система, као своју „амбалажу“ за испоруку гаса купцу, па по природи техничко-технолошких услова, дистрибутер је дужан да ту имовину укњижи као своје основно средство, одржава, баждари, заменује и све друго као за друга своја основна средства. То је прописано и у члану 54. Закона о енергетици.

Интерес учесика у овим односима је заступљен тако што дистрибутер стиче средства за своју делатност дистрибуције гаса, уз напомену да то стицање увећава његове обавезе и његове трошкове пословања у виду амортизације, одржавања, замене и реконструкције и осигурања од ризика. То је све у складу са пословањем предузећа. Купац гаса је стекао право прикључка, без икаквих посебних терећења по основу уређаја за прикључак и мерење потрошње гаса, јер то све спада у обавезе и трошкове дистрибутера.

И када би била намера да се уплата за финансирање дистрибутивног система прихвата као учешће у својини капитала дистрибутера, то не би било рационално јер би захтевало примену закона по коме су ти акционари у функцији чланова скупштине привредног друштва односно јавног предузећа, што нити може бити функционално ни рационално. Слично је ако би уплатиоцу средстава хтели да буду удеоничари (власници удела), у било ком насељу већи је број купаца него што је законом одређено да буде у предузећу до 50 удела. Било би могуће да се користи члан 118. Закона о привредни друштвима и да уплатиоци у насељу све уплате сматрају заједничким уделом, да именују пуномоћника који ће их представљати у предузећу. У том случају орган јавног предузећа имао би представнике свих учесника у капиталу у виду пуномоћника, из чега не би конкретни уплатиоци средстава имали никакве користи, тим пре што је пословање делатности дистрибуције природног гаса са релативно ниском стопом добитка, из кога се не би могла остваривати права на дивиденду.

Овај осврт је био потребан да се закључи да капитал који буде утврђен приликом књижења вредности дистрибутивног система, буде евидентниран као повећање капитала већ постојећих власника.

Ако опште определење буде да се вредност капитала претвори у ревалоризационе резерве, књижењем на одговарајуће рачуне, обнављају се извори за књижење трошкова будуће замене дотрајале дистрибутивне мреже.

Овај поступак предложен за дистрибутере који су јавна предузећа, одговара и за предузећа других облика, односно правних форми, који се баве дистрибуцијом природног гаса.

5.3 ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

У приказаној структури правне форме дистрибутера природног гаса у Војводини налазе се два друштва са ограниченом одговорношћу (Д.О.О.), и то у Сомбору и у Бечеју. У тим привредним друштвима капитал се исказује у уделима у својини власника тих удела, која у складу са прописима може бити државна, задружна или приватна.

Друштво са ограниченом одговорношћу може да има до 50 удела (улагача и чланова скупштине друштва). То је једна од законских сметњи да у Д.О.О., које обавља делатност дистрибуције гаса власници капитала буду и купци гаса, с обзиром на њихов знатно већи број од дате законске могућности. Већ је поменуто да закон допушта да власници могу имати и заједнички удео, по коме именују свог пуномоћника у скупштини друштва. Закон предвиђа и поступак по коме друштво може ангажовати било ког од сувласника заједничког удела, који ће врширати функцију пуномоћника све док то власници не буду одредили. У том случају могли би имати скупштину Д.О.О. коју би чинили:

- 1) оснивач, по основу оснивачког капитала, што је код дистрибутера најчешће општина и капитал у државној својини;
- 2) остали власници капитала ако их има, непосредно или њихови пуномоћници;
- 3) чланови у својству пуномоћника за свако насеље по један као представник заједничког удела купаца гаса (уплатиоца).

Права таквих чланова скупштине који представљају насеља не чине и права и стварних власника средстава који су платили за прукључак, јер нити могу утицати на доношење одлука нити остваривати дивиденду као интерес власника капитала. У пракси, скоро у сваком насељу где је гасификација спроведена прикључују се нови купци уз уплату за прикључак. Када би се прихватило да су они учесници у капиталу, постојали би чланови удруженог удела у насељу за чега очигледно немају никаквог интереса.

Из наведених разлога сматра се да се књижењем до сада некњиженог капитала код дистрибутера правне форме Д.О.О. за тај износ увећава вредност већ постојећих удела власника капитала.

5.4 АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО

Од 24 енергетска субјекта који обављају делатност дистрибуције природног гаса у Војводини, три су акционарска друштва: Стара Пазова, Бачка Топола и Кањижа. Ако буде опште одредење да се до сада неукњижена вредност имовине и капитала код дистрибутера гаса укњижи

имовина као основна средстав дистрибутера, а капитал као повећање постојећег капитала, решен је проблем својине имовине и капитала. Исто тако, ако се капитал евидентира као ревалоризационе резерве, и у том случају решена је својина имовине и капитала. Ако би хтели да купци буду сувласници капитала А.Д. по основу својих уплата за право прикључка, појавило би се више законских сметњи, као у наставку.

1) Законом о привредним друштима прописано је да затворено А.Д. може имати до 100 акционара, а дистрибутер има више насеља са више хиљада купаца (уплатиоца за прикључак) и више привредних и других корисника у мрежи, са различитим износима за право прикључења и изградњу система дистрибутивне мреже. То указује да дистрибутер може бити само отворено А.Д.. Отворено А.Д., по закону, има релативно разређену структуру органа које чине: скупштина, управни одбор, надзорни одбор, извршни одбор, генерални директор и секретар друштва. Таква структура може бити отворена и рационална само за релативно велика предузећа, чија се величина мери имовином и приходима а не бројем акционара. У случају да то буду уплатиоци за прикључак били би бројни, са релативно ниским учешћем.

2) Законом је утврђено да све обичне акције имају исту номиналну вредност. Мало је места у којима је спроведена гасификација да је уплата била иста као у другим местима. У једном месту као насељу, уплате по домаћинствима биле су најчешће у истом износу, а уплате других купаца гаса према појединачном предрачуноу. То значи да су уплате од насеља до насеља различите у истом дистрибутеру природног гаса, па би се у случају да се уплата сматра учешћем у капиталу дистрибутера, морало извршити прерачунавања тако да сви имају акције исте вредности. Поуздано се може тврдити да то не би било рационално ни са гледишта управљања ни са гледишта пословања делатности дистрибуције гаса. У случају да тако бројни уплатиоци буду акционари, са релативно ниским вредностима акција, тешко би могли да остварују своја права у скупштини друштва, а дивиденда је ограничена прописаном ценом гаса.

Са гледишта функционалности и рационалности А.Д. најприхватљивије решење јесте да утврђена вредност имовине и капитала, коју треба укњижити код дистрибутера, буде имовина предузећа а капитал већ постојећих власника капитала тог предузећа. Ако буде одлучено да се уместо капитала та вредност евидентира као ревалоризационе резерве ради књиговодствене надокнаде изгубљене амортизације, исказаће се таква вредност у билансу стања предузећа и поступати у складу са Законом о рачуноводству.

Како је у току прикључивање нових купаца код свих дистрибутера, уз наплату прикључка, вредност прикључка као инвестиције треба да буде

евидентирана у основним средствима дистрибутера и капитал у складу са контним планом предузећа.

5.5 ДРУШТВЕНО ПРЕДУЗЕЋЕ

На подручју Војводине делатност дистрибуције природног гаса обављају три друштвена предузећа, и то у: Новом Саду, Вршцу и Зрењанину. У тим предузећима књижење још неукњижене имовине и капитала дистрибутивног система кога користе треба евидентирати на исти начин као што је предложено за јавна предузећа односно привредна друштва. У том случају имовина ће се укључити у већ постојећу имовину предузећа а за вредност капитала биће увећан друштвени капитал у предузећу, односно књижене ревалоризационе резерве.

5.6 УСТУПАЊЕ КАПИТАЛА ПО ОСНОВУ РАДНОГ СТАЖА

Често се поставља питање да ли ће, када и како запослени у јавним предузећима остварити право на бесплатне акције по основу радног стажа оствареног у предузећу, као што је то остварено у поступку приватизације друштвених и неких јавних предузећа.

Законом о приватизацији („Сл.гласник РС“, број 38/01, 18/03, 45/05, 123/07), прописано је да се у поступку приватизације друштвеног, односно државног капитала уступи без накнаде запосленима и бившим запосленима (отишлим и пензионерима), за сваку годину радног стажа оствареног у том предузећу по 200 евра за пуну годину стажа, највише до 30% вредности капитала при продаји капитала јавном аукцијом, односно до 15% капитала при продаји јавним тендером.

Приликом приватизације неких јавних предузећа, са државним капиталом, подзаконским актима је право по години стажа смањено на 25 евра, тако да је у једном од тих предузећа учешће уступљених акција по основу стажа уместо 15% остварено само близу 5% од вредности капитала.

Законом из 2007. године, ускраћено је право уписа бесплатних акција по основу стажа лицима која поседују акције по основу стажа у другим предузећима у којима су остварили тај стаж, ако је приватизација тих предузећа извршена до фебруара 2001. године, док је примењиван Закон о својинској трансформацији („Сл.гласник РС“, број 32/1997).

Неизвесно је како ће бити прописане промене својине капитала око 500 јавних предузећа, међу којима су и предузећа која обављају делатност

дистрибуције природног гаса. У овом моменту у Војводини је таквих 16 предузећа међу којима је и ЈП „Србијагас“.

Предмет ове студије није право запослених на бесплатне акције али може бити корисно истаћи мишљење, како би се и то питање код дистрибутера гаса што рационалније могло решити. Као предлог за разматрање и предлагање законског решења, може се истаћи:

1. било би коректно да и запослени у јавним предузећима остваре своје право по основу радног стажа и упишу бесплатне акције за пуне године стажа проведених у конкретном предузећу, на начин и у поступку како је то прописано и како се још примењује у привредним друштвима. У складу са поменутиим Законом о приватизацији, запослени, отишли и пензионери имају право да у поступку приватизације привредног друштва упишу акције у вредности од 200 евра по години стажа, укупно до 30% државног, односно друштвеног капитала у предузећу, односно до 15% капитала ако се капитал продаје јавним тендером. Неизвесно је да ли ће уследити приватизација капитала јавних предузећа, па би поступак уписа акција по основу радног стажа био обављен без поступка приватизације капитала;

2. у основицу за право уписа бесплатних акција у предузећима која обављају делатност дистрибуције природног гаса требало би да буде укупан капитал предузећа, али са искључењем дела капитала који је настао по основу уплате купаца за изградњу дистрибутивног система. Тај део капитала није остварен радом запослених, већ је настао продајом права прикључка, као солидарно заједничко финансирање инвестиција за изградњу дистрибутивног система природног гаса. У том случају не би се могло приговарати да су запослени добили акције из уплата купаца гаса.

У поглављу 4 ове студије приказане су законске основе за решење проблема гасификације по основу утврђивања својине имовине и капитала и евидентирања код дистрибутера. У поглављу 5. дати су осврти и предлози како да се поступи у предузећима који обављају делатност дистрибуције гаса по правним формама – јавна предузећа, Д.О.О., А.Д. и друштвена предузећа, какав је састав дистрибутера гаса у Војводини. То омогућује да се у наредном поглављу предложи коначна решења.

6 ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕДЛОЗИ

Да би се могли предложити и донети одговарајући закључци и предлози, било је неопходно да се изврши анализа стања и утврди „порекло“ проблема, са ширим освртима на појаве и поступке. То је урађено у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за енергетику и минералне сировине, Нови Сад и Факултетом техничких наука, уз помоћ Агенције за енергетику Републике Србије, ЈП „Србијагас“ и неких дистрибутера и њихових удружења.

6.1 ЗАКЉУЧЦИ О СТАЊУ

1. Користећи околности да се на подручју Војводине експлоатише („производи“) природни гас; потребу да се што рационалније обезбеђује енергетика за домаћинства, привреду и друге криснике топлотне енергије; користећи природне услове рељефа (равнице без камена и других сметњи за изградњу дистрибутивне мреже); урбанизације насеља са релативно бројним купцима природног гаса дуж трасе дистрибутивне гасоводне мреже, а посебно користећи напоре и улагање „Нафтагаса“, односно „НИС“-а, сада „Србијагас“-а, да се гради магистрална гасоводна мрежа са месним регулационим станицама (МРС) као транспортна функција за пласман природног гаса и истовремено пружа стручна помоћ у пројектовању и изградњи дистрибутивне мреже, остварена је масовна гасификација Војводине.

2. Имајући у виду наведене околности и услове, у насељима Војводине појавило се спонтано организовање гасификације. Немајући кредитних и других извора таквог финансирања будући купци гаса (домаћинства и други потрошачи топлотне енергије по местима) организовали су заједничко финансирање тако што су на основу пројеката и предрачуна утврдили потребну висину средстава за дистрибутивни систем и приступили солидарном финансирању у истом износу по домаћинству, односно по предрачуну за остале кориснике у зависности од конкретних услова да се прикључе на дистрибутивни систем одређеног места.

3. Иницијатори и уплатиоци средстава налазили су форме свог удруживања тако да је у неким местима то урађено преко месних заједница, а тамо где је већ постојало предузеће које обавља послове дистрибуције, било је центар окпуљања будућих купаца гаса.

4. У том процесу у Војводини је изграђен дистрибутивни систем природног гаса који чини:

а) дистрибутивна мрежа природног гаса у дужини од 10.498 км, са припадајућим МРС, са осталим пратећим инсталацијама на локацијама гасификације;

б) прикључено је 202.592 купца гаса, од којих су домаћинства 192.929 и остали 9.853 корисника природног гаса (привреда, институције и други);

в) постоји могућност даљег прикључивања домаћинстава и осталих купаца.

Коришћењем тог дистрибутивног система у 2010. години је испоручено купцима 711.956.790 м³ природног гаса, од чега за домаћинства 193.968.443 м³ и за хемијску индустрију, топлане и остале купце 517.988.347 м³.

Ове бројке су доказ значаја и величине подухвата гасификације у Војводини у времену до краја 2010. године.

5. Једна од битних карактеристика тако релативно значајне инвестиције, са бројним учесницима у финансирању и ангажовањем за то специјализованих извођача радова, да није од почетка уређена евиденција која одговара уобичајеном књиговодственом вођењу евиденције инвестиције од почетка до њеног претварања у основно средство. То је био један од разлога да се те инвестиције не укњиже као својина имовине и капитала дистрибутера гаса, јер уговорима о тој инвестицији ни на други начин није одређена својина имовине и капитала.

6. Дистрибутери природног гаса, који су углавном и оператори, организовали су коришћење дистрибутивног система, његово одржавање, замену дотрајалих мерних уређаја и других објеката, што значи да је са гледишта технике и технологије све урађено у складу са реалним потребама и у складу са чланом 54. и другим одредбама Закона о енергетици. Та чињеница је од суштинског значаја за поузданост укупног система гасификације у Војводини, и може се тврдити да је у субјектима дистрибуције природног гаса, у највећем броју примера, поступљено по начелу доброг привредника.

7. Масовним уплатама средстава за финансирање изградње дистрибутивног система, уплатиоци су обезбедили себи право коришћења прикључка без временског ограничења, које садржи и право преноса са преносом прикљученог објекта. Тиме је обезбеђено и снабдевање природним гасом по посебно закљученом уговору између купца и дистрибутера.

8. Коришћењем удружених средстава за финансирање од стране будућих купаца гаса, дистрибутер је стекао техничка средства за обављање делатности дистрибуције, као свог дугорочног пословања.

9. Приликом остваривања тог масовног подухвата у великом броју насеља у Војводини, занемарене су пратеће обавезе да се благовремено евидентира тако створена имовина велике вредности. Последица

неукључења те имовине у основна средства дистрибутера јесте да у времену коришћења није обрачунавата амортизација, нити је вршена ревалоризација, из чега настаје друга последица немања извора за репродукцију дистрибутивног система без накнадног захтева уплате купаца гаса. Има примера да су неки дистрибутери укључили те инвестиције у своја основна средства, а неки дистрибутери су у међувремену обрачунавали амотризацију као на коришћење туђих средстава. Као крајње решење треба да се сва та имовина, коју користе и одржавају дистрибутери, укњижи као њихова основна средства.

10. Било би погрешно ако би се у условима оваквог масовног подухвата, од велике користи и значаја за шире подручје гасификације, приступило испитивању било чије одговорности за такве пропусте. Уместо тога треба предложити реално могућа и што рационалнија решења. У тим предлозима и примени, неизбежно ће се појавити неке законске неусклађености поступака који се примењују у редовној процедури. Другим речима, преседан је већ учињен чињеницом да инвестиције нису добиле статус основних средстава, као имовина дистрибутера, и да су без титулара својине, са свим последицама по том основу. Да би се то отклонило, неопходно је да се учини нови „преседан“, како би се све могло довести у законске оквире.

6.2 ПРЕДЛОЗИ

1. Предлаже се да надлежни републички орган, односно Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине или Агенција за енергетику Републике Србије, у оквиру својих законских овлашћења, донесе упутство или други одговарајући акт, којим се утврђује обавеза свих дистрибутера на најкасније до 31.12.2011. године изврше књижне вредности свих предмета који по својој функцији чине дистрибутивни систем природног гаса, које користе за обављање делатности дистрибуције, а која још нису код њих укњижена.

2. Ради примене акта из претходне тачке, дистрибутери ће извршити следеће припреме:

1) попис свих предмета који чине дистрибутивни систем природног гаса, која до сада нису евидентирали као сопствена основна средства, без обзира на изворе њиховог финансирања, осим ако постоји инвестирање по уговору у коме улагач задржава права својине;

2) попис извршити по местима гасификације и збирно за подручје дистрибутера – корисника тих предмета;

3) урадити посебан попис предмета дистрибуционог система, који из било ког разлога нису у функцији нити постоје услови нити потреба да се укључе у имовину дистрибутера, већ их треба отуђити;

4) на основу приложене методологије за утврђивање вредности имовине и капитала дистрибутивног система и ценовника по групама средстава, као просечне ревалоризоване цене за 2010. годину, утврдити набавну вредност пописаних предмета те имовине.

5) дистрибутер треба да образује стручну комисију која ће извршити процену степена употребне вредности предмета дистрибутивног система, као основу за утврђивање ревалоризоване садашње (неотписане) вредности тих основних средстава.

Приликом процене функционалне способности као употребне вредности предмета, комисија треба да има у виду нарочито реалну могућност да се у наредном времену ти предмети користе у условима нормалног техничког одржавања и технолошке способности, пре њихове замене и искључења из коришћења. На пример за металне гасоводе прописана је амортизациона стопа од 5,5%, што значи трајање од 18 година. У пракси за полиетиленску гасоводну мрежу примењује се стопа амортизације око 3%, што значи да се користе око 30 година. За мерне уређаје прописана је стопа амортизације 12,5% што значи да се користе 8 година, а у пракси то коришћење је знатно дуже. Како је дистрибутивна мрежа врло различита по времену изградње и по врсти коришћених материјала, с једне стране, а амортизација и осигурање представљају трошкове послвања, с друге стране, стручна комисија дистрибутера мора да има у виду све околности, а по потреби захтева и помоћ овлашћених процењивача, међу које спада и ФТН, који је извршио процену 9 дистрибутера.

Утврђене вредности имовине и капитала на наведени начин (примена приручне методологије са ценовником), предмет је књижења код дистрибутера за биланс 2011. године.

Урађени ценовник за утврђивање вредности предмета система дистрибуције природног гаса, за крај 2010. године заснива се на просечним вредностима таквих инвестиција по ценама из 2010. године. Тако ценовник представља ревалоризовану набавну вредност у складу са МРС 16, којим се предвиђа усклађивање вредности основних средстава са тржишним вредностима, односно како у том стандарду пише, са поштеним фер вредностима. Таквим поступком ревалоризације утврђује се вредност предмета имовине које треба исказати у билансу, било да се ради о повећању или смањењу вредности која је исказана у књиговодству предузећа.

За утврђивање вредности дистрибутивног система, који се утврђује први пут и за који не постоји књиговодствена вредност, предложени поступак је истовремено валоризација и ревалоризација.

6.3 ПРИВИД ПРИСВАЈАЊА

Књижењем утврђене вредности имовине као основних средстава дистрибутера и књижењем капитала у својини власника капитала по билансу стања дистрибутера, односно књижењем ревалоризационих резерви у висини садашње вредности укњижене имовине, може се створити привид да дистрибутер присваја имовину и капитал који су настали из уплате купаца за финансирање изградње дистрибутивног система природног гаса. Да би се то избегло треба истаћи неколико реалних чињеница:

1) У складу са одредбама Закона о привредним друштвима и Законом о јавним предузећима, имовина у свим условима својинских односа у основаном предузећу по основу оснивачког капитала и каснијих улагања, припада предузећу као привредном субјекту. Изузетак је само ако се уговором о том улагању предвиди да улагач задржава право својине предмета улагања или обавезе да му се улог отплати, када тај улагач не учествује у својини капитала предузећа, већ остварује права из уговора.

Економско-правно и суштинско питање способности предузећа да иступа на тржишту, уз одговорност за своје обавезе целокупном својом имовином, јесте доказ његове пословне способности у односу са другим партнерима на тржишту. Вредност имовине је битан елемент бонитета предузећа, као степена способности за коришћење кредита и других услова на тржишту роба, услуга и новца. Ако предузеће не би имало имовину којом гарантује за своје обавезе, било би препуштено захтеву добављача одавно напуштеног система „плати па носи“ (Cash and carry). Све то указује да дистрибутер треба да укњижи целокупну имовину дистрибутивног система природног гаса којом обавља делатност дистрибуције, у конкретном случају имовине која још није укњижена због неизвесности својине у условима уплате купаца гаса за финансирање изградње тог система.

2) Противвредност прузете имовине и књижење као основног средства дистрибутера, подразумева и књижење капитала или ревалоризационих резерви. Ако је књижење капитала, за тај износ ће бити увећан капитал из биланса стања дистрибутера за 2010. годину односно књиговодственог стања крајем 2011. године, када се очекује књижење још некњиженог дистрибутивног система код свих дистрибутера.

3) Циљ уплате и интерес купца природног гаса остварени су у праву на прикључак на гасоводни систем без ограничења времена трајања. Интерес купца је и посебно у чињеници да је у складу са Законом о енергетици и у складу са пословном функцијом дистрибутера, предвиђено да је разграничење права и обавеза мерни уређај. Тај уређај и целокупан остали дистрибутивни систем којим располаже дистрибутер, његова су

основна средства, која он о свом трошку одржава, баждари, замењује, осигурава, обрачунава амортизацију и све друго што је потребно у релативно дугом времену коришћења, без икакве обавезе купца гаса по том основу.

4) Имјући у виду поменута права и обавезе уговорних страна – дистрибутера и купаца гаса, лако је закључити да дистрибутер преузимањем дистрибутивног система преузима и бројне обавезе и нема елементе присвајања имовине која у међувремену није имала власничког титулара, већ да отклања проблем остварене инвестиције.

5) Својина капитала купаца, као уплатиоца за право прикључка, у условима контролисане цене гаса и од Агенције за енергетику усмерене калкулације и обавезе посебног вођења и обрачуна делатности дистрибуције гаса (из члана 43. Закона о енергетици), било би „право без покрића“ и без икаквих интереса таквих акционара или удеоничара.

6) Везе и сарадња дистрибутера и купаца гаса знатно су ближе и ефикасније по основу уговора о испоруци гаса и сарадњи у помоћи дистрибутера у коришћењу кућне инсталације, него што би то могло бити формалним учешћем купаца у управљању предузећем дистрибутера.

7) У члану 176. Закона о енергетици, утврђена је обавеза дистрибутера да преузму наслеђене мерне уређаје и да по том основу уреде имовинско-правне односе. Основни разлог што је крајем 2010. године било још непреузетих 83.616 мерних уређаја јесте што је и за законодавца и за дистрибутере било недовољно јасно ко су власници тих мерних уређаја, повезујући предмет уређаја и право његовог кришћења. Уређај може припадати и купцу гаса, али онда се доводи у питање његово одговарајуће одржавање у функцији, квалитет и трошкови тог одржавања. Због тога је у закону предвиђено да сви мерни уређаји морају бити саставни део дистрибутивног система и основно средство дистрибутера са свим правима и обавезама по том основу, осим ако је негде уговором друкчије уређено. Уплатилац права прикључења, платио је то право, а не и технички уређај који служи за прикључак и мерење протока гаса. Применом предлога из ове студије биће решено и питање преузимања целокупног дистрибутивног система са мерним уређајима.

8) Поступак од 1. јануара 2012. године, после сређивања постојећег стања и књижења вредности дистрибутивног система природног гаса код дистрибутера, код тих дистрибутера, код новооснованих субјеката који се баве делатности дистрибуције природног гаса и код укључивања нових купаца гаса на постојећу гасоводну мрежу, треба да се спроводи, по правилу, јединствени поступак. Навешћемо неколико примера.

1. За укључивање купаца који су уплатили свој удео у финансирању система гасификације, а из било ког разлога нису прикључени, дистрибутер ће закључити уговор о купопродаји гаса (члан 56. Закона о

енергетици), прегледати исправност кућних инсталација и у складу са уговором о уплати извршити прикључење купца за мерни уређај система, без посебних трошкова за то прикључење. То подразумева остварење права купца за његову уплату, а уређај за прикључење и мерач протока гаса су својина дистрибутера.

2. За укључивање купаца који први пут плаћају за право прикључења, треба закључити два уговора, у складу са чланом 56. Закона о енергетици, прво уговор о куповини гаса и уговор о праву на прикључење. И у том случају уплата се сматра правом на прикључак без временског ограничења, а уређаји до прикључења кућне инсталације имовина су дистрибутера.

3. За изградњу нових гасоводних система у истим или другим насељима, треба да се уради пројекат и предрачун из кога ће се купци гаса обавестити о износу кој треба да уплате за право прикључења своје кућне инсталације за мерни уређај дистрибутивног система, до одређене удаљености купца. Пракса на појединим локацијама гасификације је да се солидарно плаћа трошак права прикључења у неким местима до 10 м удаљености купца од дистрибутивног гасовода, у неким местима је то до 12 или више метара, а скоро у свим местима је предвиђено посебно плаћање за трошкове веће удаљености од те заједнички утврђене дужине. Исто тако, код више дистрибутера предвиђено је да се о трошку купца уклоне техничке сметње, на пример, уклањање стабла, неког техничког средства и слично, а у неким уговорима пише и да купац сам ископа ров од дистрибутивног гасовода до места уградње мерног уређаја.

4. Прикључак привредних објеката, установа и других купаца природног гаса, код свих дистрибутера уређиван је тако да се ураде предрачуни и одреди граница до које дистрибутер треба да доведе систем, а који део се сматра инвестицијом таквог купца гаса. То може бити много значајно код већих потрошача природног гаса, који сопственим инвестирањем прилагођавају прикључење на дистрибутивни систем.

5. У наведеним поступцима потребно је да се са свим купцима закључују два уговора, и то уговор о куповини природног гаса и уговор о праву прикључења на дистрибутивни систем. По својој природи оба уговора са домаћинствима могу бити типска које креира дистрибутер по принципу уговора о приступу, у коме су од дистрибутера одређени услови за свако коришћење прикључка односно за сваког купца гаса. За привредне и остале потрошаче, осим домаћинстава, подразумева се закључивање појединачних уговора према условима и споразуму уговорних страна.

Применом предложених поступака од почетка 2012. године, неће се поновити проблем инвестиције без својинског титулара, већ ће гасоводни систем бити имовина енергетских субјеката, коју ће одржавати, амортизовати и обнављати, а капитал ће бити саставни део капитала у

одређеном дистрибутеру, односно ревалоризационе резерве, како буде одлучено.

Полазећи од наведених чињеница и потребе да се са инвестицијама у гасификацији поступа као и са другим инвестицијама, да се воде као основна средства и имовина инвеститора, нема основе да се сређивање затченог стања сматра присвајањем имовине ни капитала, тим пре што преузимање дистрибутивног система дистрибутеру служи искључиво за допрему гаса до купаца и проузрокује трошкове, обавезе и одговорности.

ДРУГИ ДЕО СТУДИЈЕ – ОДНОСИ У БУДУЋНОСТИ

ПРЕДЛОГ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И УРЕЂИВАЊА ОДНОСА У БУДУЋОЈ ИЗГРАДЊИ ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА ПРИРОДНОГ ГАСА

1 ОСВРТ НА СТАЊЕ

Постојећа гасоводна мрежа на подручју Војводине са стањем 31.12.2010. године, организована је у 24 овлашћена дистрибутера од којих су 16 јавна и јавно-комунална предузећа, 3 друштвена предузећа, 3 акционарска друштва и 2 друштва са ограниченом одговорношћу. Међу њима је ЈП „Србијагас“, са седиштем у Новом Саду, чије је учешће у дужини дистрибутивне мреже у Војводини 30%, у броју прикључака 22% и у продаји гаса купцима 57% укупно, односно у продаји гаса домаћинствима 15% и осталим купцима гаса 73%, уз напомену да у те купце спадају и релативно велики потрошачи природног гаса из грана хемијске индустрије и топлификације.

Организовање на дистрибутивном систему настајало је спонтано, као и инвестирање финансирањем из уплата купаца гаса. Динамика инвестиција по локацијама била је условљена одлуком купаца гаса да заједнички обезбеде финансирање инвестиције и по том основу стекну право прикључка на дистрибутивни систем.

Сарадња купаца гаса по местима била је углавном у месним заједницама или непосредно у општинама. Општине су, као јединице локалне самоуправе, помагале процес гасификације на свом подручју и у том циљу оснивале предузећа за дистрибуцију природног гаса или су тај део делатности укључивале у послове постојећих комуналних предузећа. Има примера да су била повезана предузећа за дистрибуцију природног гаса и за топлификацију, као и других решења на подручју гасоводног система у Војводини. У времену остварења инвестиције дистрибутивног система, општине су обезбеђивале оснивачки капитал, простор, правну помоћ и друго што је било неопходно да дистрибутер може да обавља делатност дистрибуције природног гаса.

Према стању крајем 2010. године, постоје потребе и могућности да се дистрибутивни систем шири у два вида, и то да се врши прикључивање нових купаца на већ изграђену дистрибутивну мрежу гасовода и да се гасификација спроведе у местима где још није остварена (на пример, ЈП „Србијагас“, у сарадњи са општинама Кула и Озаци, гради дистрибутивни

систем на тим подручјима, „Гас-Рума“ шири мрежу у насељима у којима није била изграђена, итд.).

После садашњег сређивања имовинских питања и преузимања дистрибутивних система у техничком, финансијском и правном смислу, биће корисно да се приступи анализи могућности и начина техничких побољшања и рационализације целокупног система, који подразумева и унапређење организације дистрибутера и њихових интерних организовања. Такав подухват могу урадити учесници у систему гасификације Војводине, и то ЈП „Србијагас“, као основни добављач гаса и власник транспортног гасоводног система (магистралне мреже са МРС и дела дистрибутивне мреже), постојећи дистрибутери, њихови оснивачи и купци гаса, све у складу са важећим прописима и инструкцијама од Министарства за енергетику Републике Србије, Покрајинског секретаријата за енергетику и минералне сировине и Агенција за енергетику Републике Србије.

Наведени учесници у организовању и остваривању инвестиција гасоводног система и унапређивања организовања дистрибутера, треба да оцене потребу и обим коришћења услуга стручних институција у тим пословима.

2 ТЕХНИЧКА РЕШЕЊА

Основа побољшања дистрибутивног система јесте анализа потреба и могућности техничких побољшања и рационализације гасоводне мреже по локацијама и у целини. Стручњаци из области технике и технологије гасификације треба да утврде корисност промена на постојећој гасоводној мрежи. Да ли се природни гас користи из магистралне мреже и МРС на рационалан начин, или се може скратити мрежа на појединим подручјима уз одговарајућа усклађивања са потребама и очекивањима у наредном периоду. Том приликом треба споразумно између дистрибутера и у сарадњи са основним добављачем гаса ЈП „Србијагас“ утврдити шта треба да се уради у техничком смислу па да цео систем буде што бољи у функцији и на што рационалнији начин уз што мање губитке гаса у систему.

Досадашња изградња дистрибутивног система условљавала је и разлике у времену и извору набавке предмета за уграђивање, што је даље условило да се уграђују различити цевоводи и различити мерни уређаји. Побољшање у том смислу је могуће ако се у наредном периоду код нових инвестиција за дистрибутивни систем и код реконструкције постојећих система користе материјали који највише одговарају поузданости и рационалности у техничком и економском смислу. С обзиром на величину простора, треба анализирати целисходност унифицирања материјала за

уграђивање, како би се на једној или више локација у Војводини образовало складиште средстава за уграђивање. То би било корисно како са гледишта унификације предмета у гасоводу тако и са гледишта уштеде у трошковима, јер би једно складиште могло да замењује садашње потребе да се постојећа 24 дистрибутера старају за набавке из разних извора и за неизбежно држање залиха критичних материјала да би се снабдевање природним гасом могло обављати без прекида. Удружење 9 дистрибутера А.Д. „Војводина“ са седиштем у Зрењанину имало је у свом програму и такво решење снабдевања деловима система.

Друго значајно техничко, истовремено и економско питање може бити да се у одређеном месту у Војводини организује производња мерних уређаја. На тај начин могли би се обезбедити истоврсни мерни уређаји (технички-типска решења). Тако би се извршила стандардизација мерних уређаја и њихових делова, што би било рационално за укупну мрежу и за сваког дистрибутера, како у набавци уређаја тако и у набавци резервних делова за одржавање.

Ове техничке мере најлакше би се могле иницирати и применити путем удружења дистрибутера и у сарадњи са ЈП „Србијасгас“.

Ако ЈП „Србијасгас“ не намерава да у сопственој режији организује производњу мерних уређаја, која би могла послужити за све остале у Војводини, постоје могућности да се таква производња организује у Новом Саду или Старој Пазови. У просторијама ФТН-а, од пре 10 и више година, производе се уређаји за даљинско читање утрошка електричне енергије, у организацији електро инжењера Перка Крстајића. Постоје сви услови да се организује и производња стандардних мерних уређаја за гасификацију. А.Д. „Гас-Феромонт“, Стара Пазова, има радионицу за одржавање дистрибутивног система, са стручним кадровима и опремом тако да би се уз допунско инвестирање могла организовати производња мерних уређаја.

Да би се то могло организовати било би потребно да се планирају потребе (око 20.000 мерних уређаја годишње) и закључе прелиминарни уговори о куповини, да би се организација производње могла обавити без ризика продаје под тржишним условима.

3 ОРГАНИЗОВАЊЕ ДИСТРИБУТЕРА

Законом о енергетици омогућено је да делатност природног гаса могу обављати јавна предузећа, привредна друштва, делови предузећа и предузетници. Већ је истакнуто да у Војводини постоје дистрибутери са правном формом јавног предузећа, друштвена предузећа, акционарска друштва и друштва са ограниченом одговорношћу. У складу са важећим прописима, промене правне форме и организовања дистрибутера могу настати само на основу одлука њихових оснивача, по правилу, власника капитала. У тим условима, може бити корисно да се од стране дистрибутера и њихових удружења, у сардањи са оснивачима и Агенцијом за енергетику анализира потреба и целисходност промена у организовању целокупног система гасификације у Војводини. Тај део организовања можемо условно назвати као организовање макро-система гасификације.

У датим предлозима сређивања имовине и капитала, предложено је да се утврђивање вредности гасоводног система који још није укњижен, изврши пописом предмета и проценом по насељима посебно и збирно за дистрибутере. То је уређено због тога да би се створили услови да дистрибутер, поред обавезе из члана 43. Закона о енергетици да делатност дистрибуције гаса књижи и обрачунава одвојено од прихода и расхода других делатности које обавља, и делатност гасоводног система могла књиговодствено пратити по принципу погонског књиговодства, односно савременије речено управљачког рачуноводства. Вођење рачуноводства по местима гасификације омогућује дистрибутеру да прати трошкове и утврђује цену коштања природног гаса за свако место и уз распоређивање заједничких трошкова на та места као носиоца трошкова, може да утврди и добит односно губитак по локацијама свог дистрибутивног система. То дистрибутеру може бити од користи приликом проширивања мреже, у анализи резултата пословања, у контактима и сарадњи са купцима гаса и у одговарајућем управљању економијом система. (Неки дистрибутери – Стара Пазова, Рума и други, то већ имају припремљено.)

Остала побољшања организовања, посебно унутар његовог организовања дистрибутера треба оставити њима, њиховим удружењима и органима из области енергетике.

4 УРЕЂИВАЊЕ ЕКОНОМСКО-ПРАВНИХ ОДНОСА

Уређивање економско-правних односа у изградњи и коришћењу дистрибутивног система природног гаса у великој мери зависи од начина и услова финансирања, али и од специфичности инвестиција.

У пракси је могуће да инвеститор сопственим или позајмљеним средствима изгради дистрибутивни систем (у складу са прописима и

стандардима) и да са добављачима природног гаса уговором уреди место и услове прикључења своје дистрибутивне мреже за магистрални гасовод, који Закон о енергетици назива транспортни систем природног гаса, (члан 115. Закона).

Под **сопственим** средствима се сматра финансирање из свих извора ако нема обавезе да се та средства врате односно отплате. Сопствена средства могу бити из амортизације и акумулације инвеститора, средства акционара и удеоничара, донације и дотације и слично.

Под **туђим** средствима се сматрају средства из кредита, уговорно улагање уз обавезу враћања и друга средства која инвеститор користи уз обавезу повраћаја.

Када инвеститор заврши инвестицију и своју дистрибутивну мрежу оспособи за техничко прикључивање купаца гаса, приступа комплетирању дистрибутивног система која чини његов дистрибутивни гасовод, МРС, пратеће инсталације и прикључци који технички чине „огранак“ од дистрибутивног гасовода до купца са уграђеним мерним уређајем као местом прикључка купца. У складу са чланом 54. Закона о енергетици, мерни уређај представља место **разграничења** одговорности дистрибутера и купца гаса.

Да би купац био технички прикључен на дистрибутивни систем, између њега и дистрибутера закључују се два уговора (члан 56. Закона), и то:

а) уговор о куповини гаса по коме ће уследити плаћање природног гаса у складу са количином испоруке преко мерног уређаја и цене тог енергента; и

б) уговора о **праву** на прикључење кућне инсталације на мерни уређај дистрибутера, уз плаћање цене тог права, која зависи од предрачуна трошкова и споразумно уговорних страна, али не садржи цену ни вредност „крака“ гасовода са мерним уређајем, већ је то основно средство дистрибутера из члана 54. и 176. Закона о енергетици.

По правилу, уговори са домаћинствима као масовним партнерима, су **типски**, „по приступу“, а са привредним организацијама и другим купцима уговори се прилагођавају реалним условима.

У сваком случају, дистрибутивни гасовод и прикључак до места прикључења инсталације купца, чине основна средства инвеститора (дистрибутера, оператора и продавца гаса), а купац је уговором стекао право прикључења без ограничења времена трајања. То право купац може преносити као део објекта за који је прикључен.

Други начин финансирања изградње дистрибутивног система, који је примењен на релативно великом простору гасификације у Војводини, јесте да се купци гаса по местима договоре да солидарно обезбеде

финансијска средства, уз приближно исте услове на локацији, да уплате једнаке износе по домаћинству, да се изгради гасоводни систем на који ће прикључити своја домаћинства као купци гаса. То је временски најбржи и економски најрационалнији начин финансирања такве инвестиције, која има карактер улагања сопствених средстава ради стицања права на прикључење кућне инсталације на тако финансирану изградњу дистрибутивног система.

У цени прикључка по предрачуну у конкретном месту, садржана је вредност укупног дистрибутивног система у којој је и огранак ценовода са мерним уређајем као местом на коме се прикључује купац гаса и већ истакнутим местом разграничења права и обавеза на гасоводном систему.

Такав спонтани приступ купаца да сопственим средствима финансирају изградњу дистрибутивног система, у датим условима и времену, једина је могућност да се обезбеди технички услов за коришћење права прикључења и за то прикључење у техничком смислу. Без испуњења тог финансијског и техничког услова не би било могуће остварити ни односе из уговора о испоруци гаса.

Разумљиво је да се подухвату домаћинстава прикључе привредне организације и други корисници природног гаса и да закључе уговоре у складу са постојећим условима, као што су удаљеност од дистрибутивног гасовода, отклањање техничких сметњи за прикључак, капацитет мерног уређаја и други услови према потреби будућег корисника гаса.

Треба да се и у будуће користи искуство и пракса из гасификације места у Војводини, у коме је капацитет дистрибутивног система уређен тако да се могу прикључивати домаћинства и други корисници гаса који се из било ког разлога нису укључили у иницијално финансирање инвестиције. Практика, као коректан однос, је да цена права прикључења на дистрибутивни систем реално буде иста као и за иницијалне уплатице права на прикључак, на пример 900 евра по домаћинству и слично.

Економско-правни односи по основу уплате за финансирање инвестиције дистрибутивног система од почетка морају бити јасни. У недостатку средстава из кредита или других обезбеђених извора за гасификацију места, приступа се већ „традиционалном“ начину у Војводини – удруживању средстава грађана. Уплатом се прво омогућује стварање услова за довођење гаса до потрошача и по завршетку инвестиције стиче се услов уплатиоца да своју кућну инсталацију укључи на мерни уређај дистрибутера. Права су јасна. Уплатилац, као купац гаса, стекао је право прикључења, а дистрибутер као продавац гаса, стекао је техничка средства – дистрибутивни систем који баждари, одржава, амортизује, осигурава, ревалоризује и замењује као своја основна средства, како је то прописано у члану 54. и другим одредбама Закона о енергетици. Без обзира на различиту цену права прикључка по местима, та цена у истом месту је солидарна и иста за домаћинства одређене даљине

од дистрибутивног гасовода, која се креће од 10-15 м, а за већу даљину наплаћују се ефективни трошкови разлике од те цене. Већ је речено да се за остале потрошаче цена прикључка утврђује споразумно са њима.

У овако уговореним односима уплатом за право прикључења, није купљен део дистрибутивног система ни мерни уређај на који се врши прикључење купца. У тим односима купац нема материјалних ни других обавеза осим да уредно плаћа рачуне за утрошени гас, а има право да му дистрибутер пружа стручну помоћ у контроли и одржавању кућне инсталације у складу са Законом и праксом о добрим пословним односима.

Истовремено, продајом права прикључења купцу, дистрибутер не стиче приход, као део свог укупног прихода и добитка из пословања, већ подмирује трошкове за обезбеђење права купца коришћењем тог система. Део допунске инсталације („крaк“ од дистрибутивног гасовода, са мерним уређајем) није његов производ за продају него основно средство које он одржава и користи, без обавезе купца гаса по том основу.

5 КРАТАК РЕЗИМЕ

На почетку поменута специфичност инвестиције одређена је природом њеног коришћења. Дистрибутивни систем природног гаса, у својој техничко-технолошкој функцији нема карактер средстава за производњу, већ служи као специфични уређај („амбалажа“) за допрему гаса од магистралног система, као дистрибутивни систем до укључења купца.

Делатност дистрибутера природног гаса и делатност управљања дистрибутивним системом сматрају се као делатност од општег интереса, у складу са чланом 41. Закона о енергетици. Те делатности може да обавља енергетски субјект који испуњава материјалне и кадровске услове за добијање лиценце од стране Агенције за енергетику, у складу са чланом 46. и 47. поменутог закона. Та околност, дистрибутивни систем и његово коришћење, такође, чине специфичним и различитим од делатности производње, трговине и услуга ширег асортимана. У тим условима се уређују и остварују и економско-правни односи уговорних страна дистрибутера и купца природног гаса.

Све ово треба имати у виду приликом организовања, финансирања и изградње дистрибутивног система природног гаса, како за иницијалне учеснике тако и накнадно успостављање односа и стицање права и обавеза дистрибутера и купца гаса, полазећи од својине средстава дистрибутера и обавеза по том основу и права купца на прикључење своје инсталације на гасоводни систем у складу са законом и уговором.

Праксу о заједничком финансирању изградње дистрибутивног система биће неопходно и корисно наставити све док се не оствари гасификација у свим местим где за то има техничких услова и економских интереса, јер још дуго неће бити реалних услова да се обезбеђују други извори финансирања инвестиције дистрибутивног система природног гаса на подручју Војводине. У том процесу неопходна је пуна сарадња са ЈП „Србијасгас“ и организациона и материјална помоћ општина, органа државне управе и Агенције за енергетику Републике Србије.

Успостављањем наведених економско-правних односа у поступцима финансирања, изградње и прикључења купаца гаса, неће се поновити наслеђена пракса да имовина и капитал буду без утврђеног титулара својине.

ТРЕЋИ ДЕО СТУДИЈЕ – ПОМОЋ ДИСТРИБУТЕРИМА

Уговором између Покрајинског секретаријата за енергетику и минералне сировине, из октобра 2010. године Факултет техничких наука (ФТН) се обавезао да ће дистрибутерима, на њихов захтев, пружити стручну помоћ да спроведу поступке којима ће уредити преузимање дистрибутивног система природног гаса, као своје имовине, у складу са Законом о енергетици, Законом о привредним друштвима, односно Законом о јавним предузећима и Законом о рачуноводству и ревизији. Помоћ ће бити у техничком и економско-правном смислу тако да се све може припремити да се имовина и капитал дистрибутивног система преузму и евидентирају до краја 2011. године и да се од почетка 2012. године инвестирање и све друго обавља у складу са Законом о енергетици и другим прописима.

1 ПРЕДМЕТ И НАЧИН СТРУЧНЕ ПОМОЋИ

Факултет техничких наука ће пружити стручну помоћ дистрибутерима на следећи начин:

1. у оквиру ове студије урађена је методологија за утврђивање вредности предмета некњиженог дистрибутивног система природног гаса;
2. урађен је и ценовник просечних цена за валоризацију и ревалоризацију основних група предмета дистрибутивног система;
3. у наставку је наведен поступак који треба да уради дистрибутер од пописа до књижења имовине;
4. ФТН ће помагати дистрибутерима у одговорима на њихова питања, а по њиховом позиву помагаће им и у конкретном послу.

2 ДОСАДАШЊА АКТИВНОСТ ДИСТРИБУТЕРА

Дистрибутери су у току изградње дистрибутивног система одмах преузели његово коришћење и управљање системом у техничком смислу тако да су обављали све техничке послове, а по уговору о испоруци гаса обављали су и комерцијалне послове. Са купцима природног гаса имају по два уговора, у складу са чланом 56. Закона о енергетици – уговор о праву на прикључак уз уплату удела у финансирању инвестиције и уговор о куповини гаса.

И у условима неодређене својине имовине и капитала настале заједничким финансирањем од стране купаца, дистрибутери одржавају мрежу, замењују дотрајале делове и мераче и, мање - више, обављају све своје обавезе утврђене Законом о енергетици како да се изграђени систем користи.

3 ПОСЛОВИ И ПОСТУПЦИ ДИСТРИБУТЕРА

После **основног решења** од стране надлежних органа о начину и условима преузимања система, као основних средстава дистрибутера, дистрибутери треба да обаве поступке којима ће то што рационалније остварити, у чему могу користити део помоћи ФТН у припреми поступка, из овог садржаја, и део помоћи по њиховом захтеву.

Послови и поступци дистрибутера, могу се истаћи у неколико тачака.

3.1 ПОПИС ПРЕДМЕТА СИСТЕМА

Прва од мера код дистрибутера је попис свих предмета дистрибутивног система, и то посебно предмета у функцији и ако има предмета који се из било којих разлога неће користити, па их треба отуђити.

Попис треба урадити по групама предмета и разврставањем тако да се могу проценити методом валоризације и ревалоризације у складу са приложеном методологијом и ценовником. Утврђивање вредности треба урадити по групама предмета тако да се могу евидентирати у основним средствима у складу са прописима о рачуноводству и МРС, како по групама предмета тако и по локацији и одређивању места и носиоца трошкова, како је то уређено у интерном контном плану дистрибутера. За списак средстава који се неће користити треба исказати само њихову ликвидациону вредност, ако је има.

3.2 УТВРЂИВАЊЕ ВРЕДНОСТИ

Утврђивање вредности по групама предмета дистрибутивног система извршиће се множењем количина из пописа са ценом из датог ценовника од стране ФТН. Ценовник је урађен тако да у исказаним ценама садржи елементе валоризације као почетне вредности и елементе ревалоризације, која представља тржишну вредност у 2010. години. То омогућује да се код сваког дистрибутера, од стране његових стручњака или уз помоћ ФТН, утврди и вредност предмета у будућем коришћењу, садашња вредност као употребна вредност тих основних средстава. Тако утврђена набавна и садашња вредност предмет су књижења код дистрибутера, у складу са МРС 16 - по начелу „поштене фер вредности“. Тако евидентирана вредност биће основа за амортизацију од 1. јануара 2012. године и за будуће ревалоризације.

3.3 КЊИЖЕЊЕ ИМОВИНЕ

Предмети дистрибутивног система природног гаса треба да буду евидентирани тако да буду обухваћени у вредности имовине 31.12.2011. године, као времена за утврђивање биланса стања за 2011. годину, и то на следећи начин:

1) као аналитичка и синтетичка књиговодствена евиденција предмета основних средстава;

2) у финансијском књиговодству синтетички и аналитички као ревалоризована набавна вредност, отпис те вредности и садашња вредност као билансна позиција;

3) износ тако утврђене садашње вредности основних средстава биће основа за књижење вредности капитала, којом се повећава постојећи капитал код дистрибутера;

4) ако се одлучи да се уместо евиденције капитала, књижи ревалоризациона резерва, као извор за обнову система уместо изгубљене амортизације, тако утврђене резерве служиће за обнављање мреже. Чињеница је да се обрачун амортизације као трошка пословања, реализацијом остварују и средства амортизације а да се путем ревалоризационих резерви исказује противвредност ревалоризоване имовине. У тим условима постоји књиговодствена могућност да се ствара основица за замену амортизације и књижење трошкова обнављања предмета система. То се може објаснити на тај начин што се из средстава амортизације може непосредно плаћати финансирање замене предмета дистрибутивног система, док се у исказаном износу ревалоризационих резерви тај износ налази већ ангажован у ревалоризованој имовини по којој је настала та резерва.

5) дистрибутер треба да анализира и одлучује да ли да обрачуна амортизацију на тек укњижена основна средства, за 2011. годину, полазећи од околности утврђивања основице и посебно од утицаја амортизације као трошка који није био у том износу елеменат планске ни обрачунске калкулације цене гаса за 2011. годину. У овој студији је већ поменуто да се садашњим поступцима отклањају недостаци евиденције имовине и капитала дистрибутивног система и да се, у тим условима, може појавити и прекршај у поступку. Зато дистрибутер треба сам да одлучи о поступку са амортизацијом за 2011. годину, без обзира што је у тој години користио имовину, али није била још у његовој евиденцији.

3.4 УРЕЂЕЊЕ ОПШТИМ АКТОМ

Да би дистрибутер наведене поступке урадио у складу са чланом 2. и другим одредбама Закона о рачуноводству и ревизији у којима је прописана примена законске, професионалне и интерне регулативе, треба да у својој интерној регулативи угради одредбе који ће му омогућити да спроведе наведене поступке. (У закону је одређена законска регулатива као одредба закона и пратећих прописа, професионална регулатива подразумева примену МРС и МСФИ, а интерна регулатива као општа акта привредног субјекта). Закон помиње обавезу предузећа да утврђује рачуноводствену политику и начин вредновања, признавања и процењивања имовине и обавеза приликом израде обрачуна и финансијских извештаја.

У конкретном случају за наведене поступке општи акт дистрибутера треба да садржи нарочито следеће:

1) да под 31.12.2011. године укључи у рачуноводствену евиденцију основних средстава предмете дистрибутивног систем природног гаса, које користи у продаји гаса купцима прикљученим на мрежу тог система.

2) вредност имовине се утврђује по методологији и ценовнику који је урадио ФТН Нови Сад и који садрже основе за исказивање ревалоризоване **набавне** вредности по групама предмета за 31.12.2010. године, за књижење под 31.12.2011. године.

3) дистрибутер образује стручну комисију, која ће за предмете дистрибутивног система, за које је утврђена набавна вредност из претходне тачке, утврдити степен способности изражен у проценту употребне вредности до краја амортизације тих предмета. На тој основи утврдиће се **садашња** вредност тих предмета. Збир тих вредности јесте вредност капитала преузете имовине, односно износ ревалоризационих резерви.

4) вредност имовине се књижи у складу са интерним контним планом у аналитичкој и синтетичкој књиговодственој евиденцији и исказује у билансу стања за 2011. годину.

5) укњижена вредност сталне имовине основица је за обрачун амортизације од 1. јануара 2012. године, као и основица за будуће усклађивање вредности методом ревалоризације (МРС 16).

Алтернатива: и за обрачун амортизације за 2011. годину, ако дистрибутер одлучи да изврши такав обрачун.

На наведени начин дистрибутер себи обезбеђује правне основе за укњижење до сада коришћеног дистрибутивног система који није био код њега евидентиран. Дистрибутер треба да има у виду да ако укључи амортизацију за 2011. годину у трошкове пословања, може имати проблема у исказивању резултата пословања и приликом усаглашавања са

Агенцијом за енергетику. Ако се не обрачуна амортизација за 2011. годину, биће изгубљена као и до тада.

У планској калкулацији природног гаса за 2012. годину треба да се има у виду целокупна амортизација која се односи на делатност дистрибуције гаса, у коју спада и амортизација преузетог система.

Као што је већ истакнуто, у свим поступцима дистрибутер може да затражи помоћ од стручњака ФТН, како у техничкој тако и у економско-правној помоћи.

3.5 ПОРЕСКИ ТРЕТМАН ПРЕУЗИМАЊА СИСТЕМА

Преузимање дистрибутивног система од стране дистрибутера у евиденцију својих основних средстава, технички, економски и правно, јесте евидентирање извршене инвестиције и њено коришћење у наменској делатности за који је остварена. Због тога се ни у ком случају не би смело од пореских ни било којих других органа сматрати да се ради о добијању неке имовине која не припада дистрибутеру због чега би могла бити пореска основица. Без обзира на изворе и начин финансирања, инвестирање у дистрибутивни систем јесте изградња основних средстава која припадају инвеститору и по том основу он нема посебне пореске обавезе, јер за то нема законске основе с обзиром да се такве инвестиције не разликују од осталих инвестиција привредног карактера.

3.6 УСКЛАЂИВАЊЕ У РЕГИСТРУ

Када буде начелно решено како ће се третирати својина капитала по основу преузете имовине дистрибутивног система природног гаса, дистрибутер треба да оцени потребу промена правне форме и усаглашавања са регистром привредних субјеката, у складу са оснивачима и важећим законским прописима. У том смислу треба да оцени и потребе усклађивања свог оснивачког акта и статута са насталим променама.

То је саставни део поступка дистрибутера у сређивању имовине којом послује, утврђивању вредности својине и капитала и остваривању делатности дистрибуције природног гаса.

У наставку је приложена методологија за утврђивање вредности имовине и капитала дистрибутивног система, са ценовником, урађена од стране ФТН Нови Сад.

МЕТОДОЛОГИЈА ЗА УТВРЂИВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА -ПРИРОДНОГ ГАСА

1 ПОТРЕБА УТВРЂИВАЊА ВРЕДНОСТИ

Вредност основних средстава у привреди утврђује се по завршетку инвестиције на основу обрачуна њеног коштања и уводи се у евиденцију основних средстава за коришћење. У току коришћења тако широке структуре основних средстава, као што су грађевине, опрема, крупан алат и други предмети, настају бројне промене које утичу на потребу да се и књиговодствена вредност тих предмета прилагођава насталим променама. У том смислу врши се ревалоризација, којом се остварује усклађивање актуелне вредности са вредностима у билансу стања односно у књиговодству. Ревалоризирана вредност може бити мања или већа од књиговодствене вредности, али може да се користи као основица за обрачун амортизације, за осигурање од ризика, ради анализе ефеката коришћења средства, а нарочито ради законске обавезе у случају да се та средства улажу код другог или да се врше статусне и друге промене за које је утврђена законска обавеза да се утврђује реална вредност свих неновчаних добара који су предмет спајања, одвајања, припајања и слично, како би се трећа страна заштитила од ризика.

Изградња дистрибутивног система природног гаса вршена је у времену од просечно 10 година (негде је старост система и до 20 година, а негде је још изградња у току). У том времену мењана је структура средстава за инвестиције тако да је гасоводна мрежа грађена од челичних цеви, које су у току времена у већини замењене полиетиленским цевима, са знатно дужим трајањем могућности коришћења и другима за то погодним особинама. Мењала се и цена рада и други услови који су утицали на промене вредности већ извршене инвестиције. У том случају вршене су ревалоризације у току припреме израде годишњих финансијских извештаја (завршног рачуна), којом приликом су кориговане књиговодствене вредности одређених предмета дистрибутивног система или система као агрегата.

У условима када није извршено књижење инвестиције која чини дистрибутивни систем, није било обавезе ни услова да се врши ревалоризација као усклађивање вредности са актуелним ценама. Због тога је потребно да се у припреми увођења те инвестиције у књиговодствену евиденцију утврди релативно одговарајућа цена и вредност тих предмета, како би се обезбедила што реалнија основица за књиговодствену евиденцију, обрачун амортизације и за будуће

ревалоризације према насталој потреби. За примену ове методологије, битан услов је да се на што јединственији начин утврди вредност предмета и дистрибутивног система као целине. У том циљу јесте и предложена ова методологија.

2 ЗАКОНСКЕ ОСНОВЕ РЕВАЛОРИЗАЦИЈЕ

Ревалоризација основних средстава у нас је позната као вишедеценијска обавеза, која је служила за усклађивање вредности основних средстава са реалним ценама и за умањивање утицаја промена, које су поменуте у претходној тачки ове методологије, уз напомену да утицај техничког прогреса има у томе значајну улогу. Више средстава у савременој технологији треба заменити, иако су још „снажна и здрава“ због тога што је произведена нова опрема којом се може повећати продуктивност рада и смањивањем трошкова производње и пословања повећавати добитак. Док се не оствари замена технолошки и економски застарелих средстава, врши се прилагођавање њихове вредности реалним ценама у времену ревалоризације.

Уместо одређивања стопа ревалоризације законским прописима, већ дуже времена се препушта имаоцима средстава да процењују стопе ревалоризације за корекцију вредности имовине. То се у предузећима најчешће ради у току припреме годишњег обрачуна, за који се обавезно исказује стање вредности имовине и капитала.

Законом о привредним друштвима („Сл.гласник РС“, број 125/04), утврђено је када је привредна организација дужна да врши процену путем овлашћеног процењивача. То је могуће да се уради и у енергетским субјектима – дистрибутерима природног гаса, али би захтевала релативно доста времена и издатака. Због тога се користи поступак ревалоризације, коју најчешће изводе стручне службе предузећа. (Има више дистрибутера који су у очекивању обавезе да укњиже дистрибутивни систем, организовали овлашћене процењиваче и извршили процену имовине и капитала, као што су Стара Пазова, Зрењанин, Кикинда, Бечеј, Рума и други).

Законом о рачуноводству и ревизији („Сл.гласник РС“, број 46/06 и 111/09), прописана је обавеза примене Међународних рачуноводствених стандарда (МРС и МСФИ) као професионалне регулативе, за чију примену се користи и интерна регулатива предузећа која подразумева доношење општих аката којима се ближе уређује питање рачуноводства и у томе поступак ревалоризације. Тим прописима односно МРС предвиђено је да привредно друштво и други власник средстава има право да својим актима уреди услове и начин унутрашње процене и ревалоризације којима утврђује реалне (поштене фер) вредности, што значи повећање или смањење књиговодствене вредности, како је то ближе

одређено у МРС-16. У стручној литератури то се исказује као „метод ревалоризације који подразумева да се некретнине, постројења и опрема процењују по ревалоризационој вредности која одражава поштenu вредност на дан ревалоризације, умањену за кумулирану амортизацију и губитке због обезвређења предмета ревалоризације“. У нашем примеру ревалоризације дистрибутивног система поступак је да се изврши валоризација и ревалоризација и добије што реалнија вредност имовине која још није у књиговодственој евиденцији. Предлог из ове методологије је да се то уради тако да се утврђена вредност књижи за припрему биланса стања за 2011. годину, и да се од почетка 2012. године укњижена вредност сматра основним средствима дистрибутера, са свим правима и обавезама по том основу.

Будући прикључци на већ изграђени дистрибутивни систем и будућа изградња дистрибутивног система на подручју Војводине од почетка 2012. године, биће евидентирани као инвестиције, а по завршетку иницијалне изградње као основна средства дистрибутера, без одлагања и могућности да та средства немају титулара својине.

3 ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ МЕТОДОЛОГИЈЕ

Ова методологија предложена је искључиво ради утврђивања вредности имовине и капитала дистрибутивног система природног гаса, за књижење тих вредности код инвеститора, као дистрибутера и оператора природног гаса на бројним локацијама у Војводини. Зато су и елементи методологије прилагођени тој потреби.

Као образац за примену методологије предлаже се:

1. редни број предмета процене,
2. предмет процене (техничка структура природног гаса – цеви, МРС, мерни уређаји и друго), односно други систем агрегатно,
3. количина за процену,
4. ревалоризована цена за 31.12.2010. године,
5. набавна вредност коју чине количина пута ревалоризациона цена,
6. степен способности предмета, односно агрегата дистрибутивног система у будућој функцији (употребна вредност изражена у процентима),
7. садашња вредност коју чине набавна вредност помножена процентом употребне вредности.

Основа ревалоризационе цене је просечна цена материјала за изградњу дистрибутивног система за 2010. годину; просечни трошкови изградње система; просечна цена набавке и уградње мерних уређаја и прикључака купца на систем. На тој основи утврђена ревалоризациона вредност омогућује да се удовољи критеријумима за ревалоризацију основних средстава. Наиме, за „коректну“ ревалоризацију било би

потребно да се од стране дистрибутера за сваку локацију утврди вредност дистрибутивног система у времену његове изградње, са променама које су настале у току његовог коришћења са новим прикључцима и инвестицијама. На тој основи, уз утврђивање стопа ревалоризације у времену, могла би се прецизније утврдити коначна ревалоризована вредност тих средстава. Чињеница је да инвестиције које у међувремену нису биле предмет књижења, нису биле ни предмет одговарајуће друге евиденције која би могла послужити дистрибутеру да изврши ревалоризацију у временској динамици коришћења тих средстава. У тим условима једино могуће решење је да се изврши просечна ревалоризација, која је са гледишта рачуноводства и економије одговарајућа, јер се у времену књижења и уношења у будући биланс стања утврђује „поштена фер вредност“.

Садашња вредност, као књиговодствени израз неотписане вредности основних средстава, по овој методологији, утврђује се тако што стручњаци дистрибутера, уз евентуалну помоћ и других стручњака, процењују употребну вредност за будуће коришћење свих битних предмета дистрибутивног система, односно употребну вредност система као агрегата. Када се утврди способност основних средстава у њиховој будућој употреби, даљи поступак је множење набавне вредности процентом те способности да би се утврдила садашња вредност предмета процене.

Вредност капитала, у складу са чланом 13. Закона о привредним друштвима и другим прописима и начела билансирања, утврђује се као вредност имовине умањена за све обавезе предузећа, разлика је вредност капитала. Како се дистрибутивни систем тек уводи у књиговодствену евиденцију, његова вредност није везана за постојеће обавезе дистрибутера тако да је садашња вредност истовремено и вредност капитала, односно износ ревалоризационих резерви.

Један од основних разлога што није вршено књижење дистрибутивног система, чије је финансирање извршено уплатом купаца гаса, јесте питање титулара својине капитала. Полазећи од чињенице да је из тих уплата остварен циљ уплатиоца у смислу добијања права да прикључе своју кућну инсталацију за дистрибутивни систем, и то права без времена ограничења, која купац гаса користи и у случају продаје или на други начин уступања прикључног објекта, преноси и то право. Дистрибутер као инвеститор наплатио је уступање права прикључења и трошкове изградње система који омогућује остваривање тог права. Уговором и на други начин није одређено да је купцу гаса продат било који део систем, што значи да је дистрибутивни систем, као и огранак система и мерног уређаја до места прикључења инсталације купца, основно средство дистрибутера које он мора да о свом трошку одржава у

наменској функцији остваривања делатности дистрибуције природног гаса и делатности управљања тим системом.

На изложеним основама остварују се и односи између уговорних страна дистрибутера и купца гаса, и то по основу оба уговора – уговора о праву коришћења прикључења на дистрибутивни систем и уговора о праву на куповину природног гаса.

Пуна примена ове методологије оствариће се књижењем вредности дистрибутивног система, и то евидентирањем набавне вредности, садашње вредности и разлике коју чини отписана вредност, која је по овој методологији изведена категорија, јер није у међувремену вршена ревалоризација система из већ објашњених разлога по којима је ова инвестиција у протеклом времену била изван евиденције основних средстава дистрибутера. Сада се све доводи у ред у складу са важећим прописима и у складу са Међународним рачуноводственим стандардима, нарочито MPC-16.

Као **прилог** ове методологије дат је ценовник ревалоризационих цена предмета дистрибутивног система за 2010. годину.

Ц Е Н О В Н И К
ЗА УТВРЂИВАЊЕ РЕВАЛОРИЗАЦИОНЕ ВРЕДНОСТИ
ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА
ПРИРОДНОГ ГАСА
ЗА 2010. ГОДИНУ

ПРЕЧНИК	динара/м	ПРЕЧНИК	динара/м	MPC капацитет	динара/ком
Ø 26,9x2,5	1.689	Pe d 25	1.169	4 Sm ³ /h	18.990
Ø 33,7x2,6	1.991	Pe d 32	1.226	6 Sm ³ /h	22.155
Ø 42,4x2,6	2.219	Pe d 40	1.272	10Sm ³ /h	56.970
Ø 48,3x2,6	2.379	Pe d 50	1.458	16Sm ³ /h	58.980
Ø 60,3x2,9	2.882	Pe d 63	1.597	G100	2.866.250
Ø 76,1x2,9	3.584	Pe d 75	1.935	G 160	3.507.200
Ø 88,9x3,2	3.869	Pe d 90	2.167	G250	3.827.500
Ø 108x3,6	4.860	Pe d 110	2.707	G400	4.308.500
Ø 114,3x3,6	5.234	Pe d 160	4.572	G650	5.145.000
Ø 168,3x4,5	9.644	Pe d 225	8.408		
Ø 219,1x6,3	13.897				

Обрада:

1. проф др Данило Вујичић
2. др Бранислав Неранчић
3. Слободан Петровић, дипл. инж. грађ.,
4. др Веселин Перовић
5. проф др Илија Ћосић,

За ФТН, декан,

проф др Илија Ћосић